

ΛΟΓΟΣ

Ἐκφωνηθεὶς τῇ 20 Μαΐου 1854,
κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν τῆς ἰδρύσεως
τοῦ Πανεπιστημίου Ὁθωνος

ὑπὸ

Πέτρου Παπαρρηγοπούλου,

Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ ἀστυνομικοῦ δικαίου.

—ο—

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ.

Παραγγελλθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου νὰ φέρω τὸν λόγον σήμερον, κατὰ τὴν δημοτελεῖ ταύτην ἐορτὴν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, αἰσθάνομαι πρὸ πάντων τὴν ἀδυναμίαν μου τοῦ νὰ ἐρμηνεύσω προσηκόντως τὰ αἰσθήματα, τὰ συγκινοῦντα βαθέως ἀπάντων τῶν ἐνταῦθα συντηγμένων τὰς καρδίας, διὰ τε τὰ πολλὰ ἄλλα θαυσιλεύοντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου ἀγαθὰ καὶ διὰ τὴν εὐκλειῇ ἐκείνην ἡμέραν τοῦ 1837 ἔτους, καθ' ἣν ὁ σιδηρὸς ἡμῖν Βασιλεὺς ἰδρύσας τὸ ἀνώτατον τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους παιδευτήριον. Ἡ ἀπὸ αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ φωτοβόλου ἐστίας, ἐκτοτε μέχρι τῆς σήμερον ἐπ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν διαχεομένη παντοδαπὴ παιδεία ἔφερεν, ὡς γινώσκον, ὠρτίους καρπούς καὶ ἀριστον οἰωνίζεται τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Εὐλόγως ἄρα ἐορτάζομεν κατ' εἶος τὴν μνήμην τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τούτου διὰ πνευματικῆς ἐστιάζσεως, εἰς ἣν ἐρχομαι καὶ ἐγὼ νὰ συνεισφέρω τὸν ἀσθενὴ ἐργόν μου.

Λαμβάνω δὲ ὑπόθεσιν τοῦ λόγου τὸν βίον Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, θεωρῶν τὴν ἐξιστόρησιν αὐτοῦ οὐχὶ ἀναξίαν τῆς παρούσης ἐορτῆς, καθότι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐπαγιάθη ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις ἡ θρησκευτικὴ ἐνότης, ἐκυρώθη ὀριστικῶς ἡ ἐξαλληνισθεῖσα νομοθεσία καὶ προήχθη ἐν γένει ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα τοῦ νέου Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ συντελέσαντα βραδυτέρον ἐν μὲν ταῖς ἡμέραις τῆς δουλείας καὶ τοῦ διωγμοῦ, εἰς τὴν διατήρησιν, ἐν δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὁμολογῶ, ὅτι ὁ βίος τοῦ Βασιλείου δὲν εἶναι ἀνεπὶλήπτως καὶ ὅτι πράξεις τινὲς αὐτοῦ εἰσὶν ἀξίαι αὐστηρᾶς καταδίκης· μὴ λησμονήσωμεν ὅμως, ὅτι οὐδεὶς μένει ἀμέτοχος τῶν ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ ἐπικρατούντων φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὸν λεγόμενον χαρακτῆρα ἐκείτης ἐποχῆς· ἡ δ' ἐποχὴ, ἐν ἣ ἐγεννήθη καὶ ἀνατράφη ὁ Βασιλεὺς ἦν ἐποχὴ ἀναδρασμοῦ καὶ ἀναζυμώσεως ποικίλων καὶ ὅλως ἑτερογενῶν ἐθνολογικῶν, θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν στοιχείων. Ἐκ τούτου πολλὰ μὲν βάρβαρα ἔθνη, ἀναμιγνύμενα μετὰ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατούντος Ἑλληνισμοῦ, εἰσάγουσιν εἰς αὐτὸν οὐ μικρὸν μέρος τῆς καταχούσης τότε ἀπασαν τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν βαρβαρότητας

καὶ ἀκολασίας, ποικίλαι δὲ θρησκευτικαὶ αἱρέσεις σπαράττουσι τὸ κράτος καὶ διασείουσι τὰς πεποιθήσεις τῶν κατοίκων, ὅτε μὲν διώκουσαι ἀπηνῶς τὴν ὀρθοδοξίαν, ὅτε δὲ διωκόμεναι οὐχ ἥττον σκληρῶς ὑπ' αὐτῆς. Ἐκτὸς δὲ τούτων τὸ πολίτευμα τῆς ἀπολύτου στρατιωτικῆς μοναρχίας ἀνοίγει εἰς πάντα φιλόδοξον καὶ ἐπιθετικὸν στρατηγὸν εὐρὺ στάδιον ἐμφυλίων στάσεων καὶ πολέμων, καθ' οὓς ἡ τύχη ἀναβιβάζει πολλάκις εἰς τὸν θρόνον καὶ τὸν λόγῳ ῥηϊκῶ ἐσχατον στρατιώτην. Ταῦτα πάντα ἐπήγαγον ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει περὶ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα τοσαύτην σύγχυσιν τῶν περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου, περὶ καλοῦ καὶ κακοῦ ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων, ὥστε οἱ πολλοὶ ἐθεώρουν τὴν ὕλικὴν δύναμιν ὡς τὴν μόνην ἀγκυραν τῆς καθόλου καὶ κατ' ἰδίαν ἀσφαλείας καὶ συντηρήσεως, ὡς τὸ μόνον παντὸς τολμήματος καὶ πάσης θυσίας ἐντάξιον ἀγαθόν. Ἐν τοιαύτῃ κοινωνικῇ καταστάσει· εἶναι ἄρα γε ἄπορον πῶς, ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει, ἐνίοτε περιπίπτουσιν εἰς ἀνομήματα καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τὴν λοιπὴν αὐτῶν βίον ἀγαθώτεροι τῶν ἀνθρώπων, πρὸς ἀπόκτησιν καὶ διατήρησιν τῆς ἀρχῆς, πολλοὶ δὲ τῶν συγχρόνων ἀποβαίνουν οὐ μόνον θεαταὶ ἀπαθείς τῶν ἀνομιμάτων ἐκείνων, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐπαινέται καὶ συμπράκτορες αὐτῶν, ὅσας τὰυτα περιέβλεπνται τὸ διάδημα ἢ τὴν στρατηγικὴν ἐξουσίαν; Πόσον δὲ ἀδίκον ἦθελεν εἶσθαι νὰ κατηγορηθῇ διὰ ταῦτα τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ὡς ἀνανδρον καὶ ἐξυτελισμένον ἀποδεικνύουσι τὰ διαπραχθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, οὗτινος πρόκειται νὰ ιστορήσωμεν τὸν βίον. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πολλάκις κατατρόπως τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, περιποιήσας εἰς τὰ Ἑλληνικά ὅπλα κλέος ἀθάνατον, διέδωκε μετὰ πολλῆς δραστηριότητος τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν ἐλληνισμόν εἰς πολλὰ βαρβαρικά φύλα, ἐρρύθμισεν ἐξαισίως τὰ οἰκονομικὰ καὶ δικαστικὰ τοῦ Κράτους πράγματα καὶ οὐ μικρὸν προήγαγε τὰ γράμματα καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ταῦτα δὲ πάντα ἦτο ἀδύνατον νὰ διαπράξῃ, καὶ τοι ἔχων περὶ ἐαυτὸν συνετοὺς συμβούλους, ἐάν ἦρχεν ἔθνους ἐκλελυμένου καὶ ἀναισθητοῦ πρὸς πᾶν καλὸν καὶ γενναῖον. Τοιαῦτα ἔργα ἐκτελοῦνται μόνον τῇ συμπράξει ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ἅμα παραχθῇ ἐν αὐτῷ ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ κεντρικὴ ἐξουσία, ἥτις εἶναι ἡ καρδία τῆς πολιτείας, ἀγαπᾷ καὶ ἐπιδίδωκε τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δοξάν τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἐλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ὁ Βασιλεὺς ἐγεννήθη περὶ τὸ 811 ἔτος Μ. Χ., ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Ραγγαβῆ, ἀπὸ πτωχῶν γονέων, ἐν τινι κώμῃ πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς Θράκης ἀνῆκε τότε εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας. Ἐκ τούτου δὲ οἱ ιστορήσαντες τὸν βίον τοῦ Βασιλείου λέγουσιν ὅτι ἑρμάτευε ἐκ τῆς Μακεδόνων γῆς· ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Μακεδόνα. Πολὺς λόγος γίνεται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς χρονογράφους περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Βασιλείου πρὸς πατρός μὲν ἐξ Ἀρμενίων, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῶν Ἀρσακιδῶν, πρὸς μητρός δὲ ἐκ

τοῦ οἴκου Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου· ἀλλ' αἱ περὶ τῆς καταγωγῆς ταύτης εἰδήσεις ἀμφισβητοῦνται ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων, ἂν καὶ ἡ ἐξ ἐπιστήμον ἀρμενικοῦ γένους καταγωγή εἶναι πιθανωτάτη. Ὁ Βασίλειος ἐνηπίαζεν ἔτι, ὅτε ὁ τῆς Βουλγαρίας ἄρχων Κρούμος, κύριος γενόμενος τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἠνδραπόδισε τοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς εἰς Βουλγαρίαν, ἐν οἷς τὸν τε ἀρχιερεῖα Μανουὴλ καὶ τὸν Βασίλειον μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι αἰχμαλῶται οὐ μόνον ἀνόθευτον τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν διετήρησαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν Βουλγάρων πρὸς αὐτὴν μετήγαγον. Διὰ τὴν πρῶτον ταύτην τοῦ χριστιανισμοῦ ὀργισθεὶς εἰς τῶν διαδόχων τοῦ Κρούμου, παρέδωκε τῷ διὰ τοῦ μαρτυρίου θανάτῳ τὸν τε ἱεράρχην ἐκεῖνον καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν κοινωτῶν τῆς αὐτῆς αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ, ἀποφασίσαντες νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἐκ παντὸς τρόπου, ἀνέλαβον ἐπὶ τούτῳ πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους, ἀλλ' ἀπεσώθησαν τελευταῖον εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῇ συνδρομῇ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου, ὅστις ἀσμένως ἐδέχθη αὐτοὺς παραπέμψας εἰς τὴν πατρίδα των (*).

Ὁ τοιοῦτοτρόπως ἐλευθερωθεὶς Βασίλειος ἦτο τότε εἰκοσιπενταέτης καὶ ὀρφανὸς πατρός· ἔλαβε δὲ ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ Τζαντζῇ, Διοικητῇ τῆς Μακεδονίας· μὴ δυνάμενος ὁμῶς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ νὰ συντηρήσῃ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ ἀδελφοὺς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς εὐρεσιν τύχης, ἥτις δὲν ἔδυνάτο νὰ ἦναι, μάλιστα ἐν τῇ τότε καταστάσει τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, ἀπρόσιτος εἰς ἄνδρα συνάπτοντα σωματικὸν κάλλος καὶ ἐξαισίαν ῥώμην μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ φρονήσεως. Οὕτω κατέλειπεν ὁ Βασίλειος τὴν μητέρα καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, ὑποσχόμενος αὐτοῖς μετὰ πεποιθήσεως εὐτυχέστερον μέλλον. Ἀφικθεὶς περὶ δειλὴν ὄψιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰκοπος ἐκ τῆς ὁδοπορίας, πενόμενος καὶ οὐδένα γνωρίζων ἵνα τύχῃ παρ' αὐτῷ ἀνακουφίσεως, ἀνεπαύθη ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως μονῆς τοῦ ἁγίου Διομήδους καὶ ἐκοιμήθη. Ὁ φύλαξ τῆς μονῆς, εἰσερχόμενος τὴν νύκτα, εἶδεν αὐτὸν κοιμώμενον, καὶ

κινήσας εἰς συμπάθειαν, εἰσήγαγεν εἰς τὴν μονήν, φιλοφρόνως ἐξένισε καὶ, μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ, ἀνέλαβε νὰ τῷ προμηθεύσῃ ὑπηρεσίαν παρὰ τινι τῶν μεγιστάνων. Τῷντι συγγενὴς τις τοῦ βασιλέως Μιχαήλ, ὀνομαζόμενος Θεοφιλίτζης διὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ ἀνάστημα, ἐσύχναζεν εἰς τὴν μονήν, καὶ ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ παρ' ἑαυτοῦ γενναίους, εὐεδαῖς καὶ ἐπ' ἀνδρεία διαπρέποντας ὑπρέτας, προσέλαβε τὸν Βασίλειον, διορίσας μετ' ὀλίγον αὐτὸν πρωτοστράτορα (ἱπποκόμον) διὰ τὴν ῥώμην, τὴν προθυμίαν καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἀνδρός. Συνέβη κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν νὰ σταλῇ ὁ Θεοφιλίτζης χάριν δημοσίων πραγμάτων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Βασίλειος παρακολουθῆσας αὐτὸν ἐγνώρισεν ἐν Πάτραις τὴν α κατὰ τὸς τοὺς τόπους ἐκεῖνους εὐγενῆ καὶ πλουσιωτάτην γυναῖκα, ἡ Ἀθηναῖς ἀπὸ τοῦ ταύτης ἀνδρός ὠνομάζετο καὶ περὶ τῆς ὁμιλήσωμεν παρακατιόντες πλατύτερον, διότι αἱ μετὰ τῆς πλουσίας ταύτης γήρας σχέσεις τοῦ Βασιλείου μαρτυροῦσι τὴν τότε ἐν Πελοποννήσῳ ἀκμὴν τῆς βιομηχανίας. Ἡ γῆρα ἐκεῖνη ἐδέχθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς τὸν Βασίλειον, ἐνοσήμερον αὐτὸν νοσήσαντα καὶ διὰ τοῦτο διαμείναντα ἐπὶ τινι χρόνῳ εἰς Πάτρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ μεγάλα χαρίσματα, μηδὲν ἕτερον ἐπιζητήσασα ἀντὶ τοσούτων εὐεργεσιῶν ἢ νὰ λάβῃ τὸν μονογενῆ αὐτῆς υἱὸν εἰς θέσιν ἀδελφοῦ καὶ νὰ μνησθῇ αὐτοῦ ὅταν ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, καθ' ὃ προεῖπε μοναχὸς τις ἐν Πάτραις. Οὕτω ὁ Βασίλειος ἐπανήλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑπηρετῶν τὸν Θεοφιλίτζην μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ὡς καὶ πρότερον· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν Πάτραις προσγενομένων αὐτῷ χρημάτων ἠγόρασε μεγάλα κτήματα ἐν Μακεδονίᾳ, βελτιῶν τὴν κατάστασιν τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν. Ἡ τύχη ἀντήμειψε μετ' οὐ πολὺ τὴν φιλοστοργίαν ταύτην τοῦ Βασιλείου. Ἀντίγονος ὁ υἱὸς τοῦ Βάρδα, πρὸς μητρὸς θείου τοῦ αὐτοκράτορος, προενεγκὼν μέγα συμπόσιον εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ἐν τέλει, ἐκάλεσεν εἰς αὐτὸ πρὸς τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς τῆς Βουλγαρίας, οὓς διετῆρει αὐτόθι ἐν καιρῷ εἰρήνης ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς. Οἱ πρεσβεῦται οὗτοι, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν ἄνδρα ἀθλητικὸν καὶ ἐπὶ ἰσχυρί σιμνωμένον, ἔλεγον ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θεοφιλίτζης, εὐρεθεὶς παρὼν, εἶπεν, ὅτι ὑπάρχει τις τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ δυνάμενος νὰ συμπλακῇ μετὰ τοῦ περιδοῦντος ἐκεῖνον Βουλγάρου. Καλοῦνται λοιπὸν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμποσίου ὁ Βούλγαρος καὶ ὁ Βασίλειος, ὅστις, ὅσα συμπλακεῖς μετὰ τοῦ ἀντιπάλου, ἐπίσσε, περιέσφιγγεν αὐτὸν ὥσπερ παιδίον καὶ ἐφάρψεν εὐχόλως χυμαί, πρὸς μέγαν θαυμασμὸν τῆς ὁμηγύρεως. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπιπλέον ἡ τοῦ Βασιλείου ἐξηπλοῦτο φήμη κατὰ τὴν βασιλεύουσάν καὶ πάντες ἐγκωμίαζον τὴν ἐξαισίαν αὐτοῦ ῥώμην. Συνέβη δὲ καὶ ἕτερόν τι ἀναδείξαι ἔτι καταφανέστερον τὸν ἄνδρα καὶ προσεγγίσαν αὐτὸν τῷ βασιλεῖ. Ὑπῆρχε παρὰ τῷ βασιλεῖ ἵππος κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ τάχος καὶ αὐτοὺς τοὺς θαυμαστα-

(*) Εἰς τῶν αἰχμαλῶτων ὀνόματι Κορδύλης, ὃν ἄλλοτε στρατηλάτης ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνεχώρησε κρυφίως καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐξαιτούμενος πλοῖα ἵνα μεταβιβάσῃ τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ τότε βασιλεὺς Θεοφίλος ἐπεμψεν ἐπὶ τούτῳ ἱκανὸν ἀριθμὸν πλοίων· οἱ δὲ Μακεδόνες, εἰδοποιηθέντες ὑπὸ τοῦ Κορδύλου, ὤρμησαν πρὸς τὴν κάθοδον· ἐνῷ δὲ αἰδεῖον ἐπὶ τὴν θάλασσαν κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ συνῆψαν πρὸς αὐτοὺς μάχην, καθ' ἣν ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Κορδύλου καὶ τῆς ἀπελπισίας, ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς διώκτας· ἀλλὰ πλησιάζοντες εἰς τὴν παρχλίαν ὅπου περιέμενον αὐτοὺς τὰ πλοῖα, εἶδον πληθὺς ἀπειραν Οὐγγρων ἐπερχόμενον κατ' αὐτῶν· καὶ τοὶ δὲ πεπαιθόμενοι ὅτι θέλουσι καταστραφῇ ὑπὸ τῶν νέων τούτων ἔχθρων, παρεσκευάσθησαν οὐδὲν ἥττον εἰς ἀμυναν. Οἱ Οὐγγροι εἶπον τότε εἰς αὐτοὺς· «Δότε ἡμῖν τὴν ὑπαρξίν (τὰ ὑμῶν πάσαν) καὶ ἀπέλθετε ὅπου βούλεσθε.» Οἱ δὲ, μὴ δεχθέντες τὴν πρότασιν, συνῆψαν νέον ἀγῶνα κατ' ὃν κατετρόπωσαν καὶ τοὺς Οὐγγρους. Τότε τελευταῖον ἐπελθόντες εἰς τὰ πλοῖα ἀπεσώθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

τέρους υπερβαλλόμενος, τοσούτοι όμως σκληραύχην και δυσήνιος, ώστε ούδεις τῶν ἱπποκόμων ἐτόλμα ν' ἀναβῇ αὐτόν, ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀδημονήσας, διέταξε νὰ κόψωσι τοὺς τένοντας τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου· ὁ Βασιλεὺς, ἐνθουσιάζοντας ἐν τῇ συνοδίᾳ τοῦ κυρίου του καὶ ἀκούσας τὴν διαταγὴν, προσέφερεν ἐαυτὸν πρόθυμον νὰ δαμάσῃ τὸ ζῶον καὶ ἐξετέλεσε τὴν ὑπόσχεσιν. Τότε ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, θυμιάσας τὴν ῥώμην καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ ἀνδρός, ἐζήτησεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεοφιλιτὴν καὶ κατέταξε μεταξὺ τῶν στρατόρων (ἱπποκόμων), μετ' οὐ πολὺ ἀναγαγὼν, καὶ εἰς τὴν τοῦ πρωτοστράταρος τάξιν.

Κατεῖχε κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου παρὰ τῷ Μιχαὴλ τὸ τοῦ Παρακοιμωμένου (ἀρχιθλαμηπόλου) ἀξίωμα Δαμιανός τις· τοῦτον θεωρῶν ἤδη μόνον ἀντίζηλον ὁ Καίσαρ Βάρδας ἐπιχείρησε διὰ συκοφαντιῶν νὰ υποσκελίσῃ καὶ ἐπὶ τέλους ἰσχύσει νὰ καταστήσῃ ἐκπρωτον τῆς τε εὐνοίας τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς θέσεως τοῦ παρακοιμωμένου. Ἐνῷ δὲ ὁ Βάρδας καὶ ἡ περὶ αὐτὸν φατρία ἄλλον καὶ ἄλλον εἰς τὴν χρεύσασαν ταύτην ἀρχὴν προέτειναν, ὁ βασιλεὺς διορίζει παρακοιμώμενον τὸν Βασιλεῖον, τιμῆσας αὐτὸν καὶ τῇ τῶν Πατρικίων ἀξίᾳ. Ὁ Βάρδας, ὅστις, φλεγόμενος ὑπὸ φιλοδοξίας ἀκούστου, εἶχεν ἀπομακρύνει ἀλλήλοδιαδόχως τῶν πραγμάτων ἅπαντας τοὺς ἀντιζήλους, ὅστις φθείρων, ἀντὶ νὰ διορθωσῇ, τὴν πονηρὰν φύσιν τοῦ Μιχαὴλ, διανοήθη νὰ καταστήσῃ αὐτὸν τυφλὸν ὄργανον τῆς φιλαρχίας του, εἶδεν ἤδη μετ' ἀγανακτήσεως προσηγόμενον νέον ἀντίπαλον καὶ πολλάκις ἔλγε πρὸς τοὺς ἀναπισσάντας αὐτὸν ἐν ἀποδόχῃ τὸν Δαμιανόν, ὅτι εἰς τὰς κακοδοξίας ὑμῶν ἐνδοὺς ἐγὼ ἢ ἐξώσας ἄλωπεκα λέοντα ἀντιστήγαγον, ἵνα πάντες ἡμᾶς ἀθρόως λαυρῶνται. Ὁ φθόνος οὗτος τοῦ Καίσαρος, πρῶτον, ἀνδρὸς πρῆγας, τὴν ἀμίλλαν τοῦ Βασιλείου, καὶ ἐξηγεῖ, ἂν δὲν δικαιολογῇ, τὴν προσεγγίαν αὐτοῦ πολιτεῖαν. Ὁ νέος παρακοιμώμενος ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἀπιστίας τοῦ Μιχαὴλ εὐνοίας, θυσιάζων ἐνίοτε, πρὸς χάριν αὐτῆς, ἰσρώτατά τινα καθήκοντα καὶ ἠναγκάσθη, προλαμβάνων τὰς ἀκοιμήτους ἐπιβουλὰς τοῦ Καίσαρος, νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀμείλιχον ἐκείνον ἐχθρόν (*).

(*) Μνημονεύομεν ἐνταῦθα ἀκριβέστερον τὰς τρεῖς τοῦ Βασιλείου πράξεις τὰς ὑπακυνούσας τὸν ἄλλως τοσούτον ἐνδοξόν καὶ μεγαλοῦργον αὐτοῦ βίον. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἀποπομπὴ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας καὶ ἡ σύζευξις του μετὰ τῆς παλλακῆς τοῦ Αυτοκράτορος Μιχαὴλ ὀνόματι Ἰγγερίνης, περὶ ἧς τινες βυζαντινοὶ συγγραφεῖς λέγουσι παραδόξως ὅτι ἐπρώτιστα καὶ σωφροσύνη πασῶν τῶν κατ' αὐτὴν. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ ἀνοχὴ τῆς ἀτιμώσεως τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Θεόκτας, καταλαβούσης παρὰ τῷ Μιχαὴλ τὴν θέσιν τῆς ἀποπεμπθείσης παλλακῆς καὶ ὑποστηρίζουσης τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ. Τρίτη δὲ ὁ φθόνος τοῦ Καίσαρος Βάρδα. Ἀλλ' αἱ μὲν δύο πρῶται πράξεις ἐπιμαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ ἀκολασία, ἅμα ἐπικρατήσῃ παρὰ τῷ ἡγεμόνι, μαινείει πάντας τοὺς περὶ αὐτόν, διὰ τὴν ἰσχύιν τοῦ παραδείγματος, καὶ ὅτι εἰς ἐποχὰς κοινωνικοῦ ἀναδρασμοῦ ἡ φιλοδοξία κατασιγάει πολλὰς πάντος εὐγενούς αἰσθητικῆς τὴν φωνὴν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς εὐγενετέροις τῶν ἀνθρώπων. Αἱ πράξεις ὅμως ἐκείναι, τὰς ἐποχὰς μὴ γένοιντο νὰ ὑπερασπίσωμεν, δὲν εἶναι δίκαιον οὔτε ὡς μαρτορία τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους ἐξχρηώσεως νὰ

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Βάρδα, ὁ Μιχαὴλ, ἀπορῶν φυσικῆς γονῆς καὶ μὴ ὦν ἱκανὸς διεξαγεῖν τὰ κοινὰ, τιμᾷ τὸν Βασιλεῖον τῇ τῶν Μιχιστῶν ἀξίᾳ καὶ τὸ διαδόχον μετὰ μικρὸν αὐτῷ περιτίθῃσι, ἀναγορεύσας αὐτὸν συμβασιλέα. Ὁ Βασιλεὺς, συνειδὼς ἐν ἐαυτῷ τὴν δύναμιν ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀναξίου υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου καταρρέουσαν βασιλείαν, ἠναγκάζετο νὰ ἀνέχῃται τὴν περὶ αὐτὸν μοχθηρίαν ἐνοσηρὴ ἀνοχὴ ἥτο ἀναγκαίᾳ πρὸς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ, ἅμα ὅμως ἐγκρατῆς ἐγένετο τῆς ἀρχῆς ἀνέλκυσεν ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ χαρακτήρ. Ἡ σύνεσις, ἡ εὐποιΐα καὶ ἡ σωφροσύνη αὐτοῦ περιεποίησαν αὐτῷ τὴν ἀπάντων συμπάθειαν, τὸ δὲ κράτος ἠσθάνθη ὅτι τὸ

θεωρηθῶσιν, οὔτε τὸν προσήκοντα τῇ ἱστορίᾳ ἔπαινον ν' ἀποτρέψωσιν διὰ τὰς βραδείτερον ὅπῃ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς δόξης τοῦ κράτους εὐκλείας προσπάθειας τοῦ Βασιλείου. Μήπως ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ὁ μέγας Μάρλμπορου δὲν ὤφειλε τὰς πρώτας αὐτοῦ προόδους εἰς τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, οὐσαν παλλακὴν Ἰακώβου τοῦ Β', ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς τάξεως δὲν ἰδεώρουν ἐξοχὴν τιμὴν τοῦ νὰ ἔχωσι μεταξὺ τῶν οἰκείων παλλακὴν τινα τοῦ ἡγεμόνος; Εἶναι ἐκ τούτου δίκαιον νὰ ἀποδοθῇ ἡ εὐθύνη τῶν ἀκολάπτων τούτων πράξεων εἰς τὰ γενναῖα καὶ μεγαλόφρονα ἔθνη παρ' οἷς αὐταὶ συνέβαινον; Ἡ δὲ στογερὰ πρᾶξις τοῦ φόνου τοῦ Βάρδα δὲν εἶναι κοινὸν κακούργημα, ἐμφαίνειν ἀπλῶς τὴν θηριωδίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πρᾶξις προσωπικῆς ἀμύνης, δι' ἧς ὁ Βασιλεὺς ἐπέθετο, ὅτι σώζει μὲν ἐαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου τῆς ἰδίας ζωῆς, ἀπαλλάττει δὲ τὸ κράτος ἀπὸ ἀνθρώπου τὰ πάντα τολμήσαντος, ἵνα διαδεχθῇ τὸν Μιχαὴλ καὶ μονιμοποιήσῃ αὐτὸς τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἤδη ἀπόλυτον ἐξουσίαν πρὸς βλάβην τῶν κοινῶν συμφερόντων. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι δὲν εἶναι ἐσφαλμένη ἡ ἐκτίμησις αὐτῆς τῆς προκειμένης πράξεως ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν ὀλίγα τινα περὶ τοῦ Βάρδα καὶ τῶν μετὰ τοῦ Μιχαὴλ καὶ τοῦ Βασιλείου σχέσεων αὐτοῦ. Ὁ Βάρδας ἦτο, ὡς προεβλέθη, πρὸς μητρὸς θεῖος τοῦ Μιχαὴλ καὶ εἰς τῶν τριῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ, ὅστις μετὰ τῆς ἀντιδασίσεως Θεοδώρας ἐκυβέρνηεν τὸ Κράτος ἐν τῇ ἀνηλικιότητι τοῦ βασιλέως. Οἱ δύο ἑτεροὶ ἐπιτροπικοὶ ἦσαν ὁ ἔμπειρος καὶ συνετὸς πατρικὸς Θεόκτιστος καὶ ὁ Μανουὴλ, θεῖος πρὸς πατρός τῆς Θεοδώρας, ὁ πάντων τῶν συγχρόνων αὐτοῦ πρωτεύων διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀνδρείαν, ὁ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ζωῆς οἷς σώσας τὴν ζωὴν τοῦ αυτοκράτορος Θεοφίλου. Ὁ Βάρδας ἐπέτυχεν νὰ καταστήσῃ μὲν διὰ τῆς συκοφαντίας τὸν Μανουὴλ, τὸν πιστότερον καὶ συνετώτερον τῶν συμβούλων τοῦ Μιχαὴλ, ὑποκτον παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐξώσας τὸν ἐξαιρετὸν ἐκείνον ἄνδρα τῆς τε αὐλῆς καὶ τοῦ δήμου βίου, νὰ φονεύσῃ δὲ τὸν Θεόκτιστον, παραστήσας αὐτὸν εἰς τὸν ἐλλειπόν Μιχαὴλ ὡς συνομοτυντα κατὰ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τέλος νὰ ἀπομακρύνῃ τῶν ἀνακτόρων διὰ τῆς διαβολῆς τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, ἀποστέρων τὸν μαρὸν Μιχαὴλ τῆς σωτηρίου αὐτῷ μητρικῆς ἐπιτηρύσεως.

Οὕτω λοιπὸν ἡ πᾶσα τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησις περιήλθεν εἰς μόνον τὸν Βάρδα, ὅστις φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπέβλεπε τὸν Βασιλεῖον ὡς δυνάμενον διὰ τε τὴν οἰκείαν σύνοσιν καὶ τὴν τοῦ Μιχαὴλ εὐνοίαν νὰ ματαιώσῃ τοὺς φιλοδοξοὺς αὐτοῦ σκοποὺς. Δὲν ὑπάρχει δὲ λόγος νὰ ἀμφισβᾷ τις ὅτι κατὰ τινα ἱστορικὴν μαρτυρίαν ὅτι ἐκτοτε ἐξήτει ὁ Καίσαρ Βάρδας ἀποκτεῖναι Βασιλεῖον καὶ καθότι ὅτι δὲν ἤδύνατο νὰ πράξῃ ἕκκα τῆς φιλαρχίας αὐτοῦ ὅτι τῆς ἰδίας ἀδελφῆς μελετήσας τὸν θάνατον καὶ τὸν Θεόκτιστον δολοφονήσας; Ὁ Βασιλεὺς, ἔχων ἐν τῇ αὐλῇ φίλους, ἔμαθε τὸν σκοπὸν τούτον τοῦ Βάρδα καὶ προλαβὼν αὐτὸν ἔπεισε τὸν Μιχαὴλ περὶ τῶν ἀληθῶν σκοπῶν τοῦ θεῖου του, ἔλαβε τὴν πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ συνκίνησιν καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

μόνον καλὸν ὅπερ ἐπραξεν ὁ Μιχαὴλ ἦτον ὅτι κατέστησε τοιοῦτον ἄνδρα συμμετόχον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ δύο τοσοῦτον ἀντικείμενοι χαρακτῆρες δὲν ἐδύναντο νὰ συνυπάρξωσιν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τῆς ἐξουσίας. Ὁ Βασίλειος, φοβούμενος μήπως μετασχὼν τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς κοινωνήσῃ καὶ τοῦ αἵματος τῆς ἀκαλασίας καὶ τῆς οὐτιδανότητος τοῦ Μιχαήλ, ἀπεπειρᾶτο νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν τῶν μισθῶν καὶ ἐπιρρήτων ἔργων· ὅταν δὲ ὁ Μιχαήλ, ἀκράτοποτῶν καὶ μεθυσκόμενος, προσέταττε τοῦ μὲν ν' ἀφαιρῆθῃ ἡ ρίς, τοῦ δὲ τὰ ὦτα, τοῦ δ' ἐτέρου ἡ κεφαλὴ, ὁ Βασίλειος ἐκώλυε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνοσιουργημάτων τούτων. Ἀλλ' αἱ συνεχεῖς νοουθεσίαι καὶ αἱ τῶν τοιούτων διαταγῶν παραβάσεις κατέστησαν τὸν ἄνδρα μισητὸν παρὰ τῷ Μιχαήλ, ὅστις, ἀκολουθῶν τὰς συμβουλὰς τῶν κοινωνῶν τῆς κραυγῆς καὶ τῆς ἀκαλασίας του, διενεθῆ νὰ ποιήσῃ ἐκποδῶν τὸν Βασίλειον καὶ νὰ ἀπκλαχθῇ τοῦ ἐπαχθοῦς τούτου ἐλεγκτοῦ τῶν θελημάτων του. Ὅθεν πρῶτον μὲν περιῦρισε αὐτὸν δεινῶς ἐν τινι συμποσίῳ, καθὼς ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μέθης προσήγαγεν εἰς μέσον ἐρέτην προσφιλεῖ αὐτῷ, διὰ τὴν περὶ τὴν ἀκαλασίαν δεξιότητα, καὶ περιέβαλεν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα λέγων· «ὅτι μᾶλλον τουτονὶ ἢ τὸν ἄνδρα ἢ τὸν Βασίλειον ἔδει ἀναγαγεῖν εἰς τὴν περιβλεπτομένην βασιλείαν κόσμον.» ἔπειτα δὲ καὶ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Βασίλειον ἀπειραῖθῃ ἐν κυνηγίῳ, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Βασίλειος ἔπρεπε νὰ παραδῶσιν ἐκείνῳ θύμα τοῦ ἀλόγου μίσους τοῦ συμβασιλέως, ἢ νὰ φύγῃ ἐκτοῦ κράτους πρὸς τοὺς πολεμίους, ἢ νὰ προλάβῃ τὸ κακούργημα ἀφαιρῶν ἐκ μέσου τὸν ἐπιμόνως ἐπιδιώκοντα τὴν ἐκτέλεσιν ἀντίπαλόν του. Προτιμήσας τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ καταλαβὼν τὴν μοναρχικὴν ἐξουσίαν, ἔσωσεν οὐ μόνον ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ κράτος. Ἀν ἡ ἀδυσώπητος ἠθικὴ ὀφείλει νὰ καταδικάσῃ τὴν πράξιν, ἡ ἱστορία, ἡ ἔχουσα ἐνίοτε τὸ δικαίωμα τῆς ἀμνηστίας, οὐδεποτε ἴτως ἐδύνάτο νὰ ποιήσῃ χρῆσιν αὐτοῦ εὐλογωτέραν ἢ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τολμήματος.

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βασιλείου ἐνέπλησε τὸ ἔθνος χαρᾶς ἀνεκλαλήτου, διότι πάντες προσεδόκων τὴν ἀνδρωπύριν τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐημερίας ἀπὸ ἀνδρὸς συνετοῦ καὶ ἐπιδεξίου, λαβόντος πείραν τῆς ἰδιωτικῆς τύχης καὶ μὴ ἀγνοούντος ὅσα ἐπασχον ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων οἱ ταπεινότεροι. Ἀμὰ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν, ὁ Βασίλειος πρὸ πάντων ἐπεμελήθη ν' ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους πράγματα, τὰ νεῦρα ταῦτα πάσης πολιτείας, ὧν ἡ ἑκλυσις ἐξασθενεῖ τὰς ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ τῆς κοινῆς εὐημερίας προσπάθειαι τῶν ἀρχόντων καὶ παραλύει τὰς πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν δυνάμεις.

Τὰ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς στέρψεως εἰθισμένα δῶρα, ἔδωκεν ὁ Βασίλειος ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας· ἅμα δὲ στείθει, ἀνέωξε τὸν βασιλικὸν θησαυρὸν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν κυριωτέρων συγκλητικῶν καὶ τῶν ἐν ἀξιώματι προϋπόντων καὶ ἐδεδαίωσεν, ὅτι ἐνῶ καθ' ἡν ἐποχὴν ἀφῆρθε ἀπὸ τῆς Θεοδώρας ἡ ἀντιδρᾶσις

λεῖα ὑπῆρχον ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ ἑκατὸν ἐννεήκοντα χιλιάδες λίτραι χρυσοῦ καὶ τριάκοντα χιλιάδες λίτραι ἀργύρου ἀποταμιευθεῖσαι κατὰ τὴν συνετην αὐτῆς τε καὶ τοῦ Θεοφίλου διαχείρισιν, ἅπαντα ἡ περιουσία αὕτη ἐσπαταλήθη ἐν διαστήματι τῆς δεκαετοῦς οἰκτρᾶς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐκ τοσοῦτου τῶν χρημάτων πλήθους εὑρέθη ἢ τριακόσαι λίτραι χρυσοῦ καὶ τινες σάκκοι ἀργυρῶν νομισμάτων. Ὁ Βασίλειος, ζητήσας τοὺς λογαριαμοὺς τῶν δαπανῶν ἔμαθεν ἐξ αὐτῶν πόσον ὑπέρογκα ποσὰ κατησώτευσεν ὁ προκάτοχος αὐτοῦ εἰς δῶρα πρὸς τοὺς αἰσχίστους τῶν ἀνθρώπων συγκροτηθέντος δὲ συμβουλίου τῶν ἀρίστων περὶ τοῦ πρακτέου, πάντες ἐγνωματεύσαν νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὸ δημόσιον τὰ κακῶς ληφθέντα, ἀλλ' ὁ Βασίλειος, χρώμενος ἐπιεικειᾶ καὶ πρὸς τοὺς ἐπιεικειάζαν ἀξίους, διέταξε τοῦ ἡμίσεους μόνον τὴν ἀπόδοσιν, ἐξ οὗ συνήχθησαν ἐν τῷ δημοσίῳ θησαυρῷ χρυσοῦ τρεῖς χιλίαι λίτραι. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἦτο μὲν μικρὸν πρὸς τὰς ἀνάγκας μεγάλου κράτους, ἀλλ' ἀποκοπίσας πάσης περιττῆς δαπάνης, ἐπῆρκεσεν εἰς τὰ ἐξοδα μεγάλων πολέμων καθ' οὓς οὐ μόνον δὲν ἠῤῥησεν, ἀλλὰ μάλιστα ἠλαττώθη τὸ βάρος τῶν φόρων.

Ἡ ἀθέαιτος τῆς δημοσίας περιουσίας διαχείρισις καὶ ἡ κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς διαφορὰς ἐκ προσωποληψίας παρανομία τῶν λειτουργῶν τῆς δικαιοσύνης, εἰσὶ τὰ φοβερώτερα τῶν νοσημάτων πάσης πολιτείας. Οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἀσφαλέστερον τὴν παρακμὴν καὶ προμηνύει ἀληθέστερον τὴν πτώσιν καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι ἐλαττοῦνται οἱ πόροι τοῦ κράτους ἢ ἀδικοῦνται οἱ πνεύστεροι τῶν πολιτῶν· τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα εἰσὶ μικροῦ λόγου ἄξια ὡς πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν νοσημάτων ἐκείνων θάττον ἢ βραδίον παραγομένην κοινὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ δίκαιον δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔρσιμα τῆς πολιτείας, καὶ ὅτι πᾶς πολίτης μὴ εὐρίσκων προστασίαν παρὰ τῇ ἐκπροσωπούσῃ τὴν κοινὴν βούλησιν ἀρχῇ, ὀφείλει νὰ κατατρέγῃ εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, αἵτινες παρὰ μὲν τῷ πλούσιῳ καὶ ἰσχυρῷ εἰσὶν ἡ δωροδοκία καὶ αἱ ἀπειλαί, παρὰ δὲ τῷ πέννι καὶ ἀδυνάτῳ ὁ δόλος. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, μαραίνοντα πᾶν γενναῖον αἶσθημα ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἐνισχύοντα τὸ τῆς ἰδιοτελείας ἐλατήριον, παραδίδουσι τὴν πολιτείαν εἰς τὴν διαθέσιν τοῦ ὕλικῶς ἰσχυροτέρου καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν ἀνίκανον νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτῆς.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Βυζαντινῆς πολιτείας κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Βασιλείου· ἡ διαφθορά εἶχεν εἰσδύσει πανταχοῦ, τὰ δημόσια λειτουργήματα ἐπωλαῦντο εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, θεωρούμενα οὐχὶ ὡς βάρη ἐπιβαλλόμενα εἰς τοὺς ἱκανοὺς νὰ φέρωσιν αὐτά, ἀλλ' ὡς κερδοσκοπικαὶ ἐπιχειρήσεις, διὸ οὔτε ἐπιστήμη οὔτε χρηστότης ἀπῆρτετο ἵνα διέπῃ τις τὴν τύχην τῶν συμπολιτῶν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Βασίλειος ἐπέστησε πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν φόρων καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ἐπιθεωρήσας τοὺς καταλόγους τῶν εἰσπρακτόρων

παρετήρησεν, ὅτι τὰ ἐν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν φορολογουμένων ὀφειλόμενα ποσὰ ἦσαν ἐγγεγραμμένα διὰ σημείων παραδεδεγμένων μὲν ἐκ παλαι χάριν συντομίας ὑπὸ τῶν γραφέων, ἀλλ' ἀκαταλήπτων εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅπερ παρῆγεν εἰς τοὺς πονηροὺς ἀφορμὴν καταπίεσεων. Ὅθεν ὥρισε νὰ μεταρρυθμισθῶσιν οἱ φορολογικοὶ κατάλογοι καὶ νὰ ἐγγραφῶσι διὰ κοινῶν γραμμάτων καὶ ἄνευ συγκοπῶν οἱ ὀφειλόμενοι φόροι, ἵνα γινώσκωσι πάντες πόσον ἕκαστος ὀφείλει, μὴ ἐξαρτώμενοι ἐκ τῆς τῶν ἀκαταλήπτων ἐκείνων σημείων προφορικῆς καὶ αὐθαριέτου ἐρμηνείας τῶν εἰσπρακτῶν. Ἀλλ' ἡ μεταρρύθμισις αὕτη, ἐπαγαγούσα μόνον τὸν σαφῆ προσδιορισμὸν τῶν ὑφ' ἑκάστου ὀφειλομένων φόρων, δὲν ἀπῆλλαττε τοὺς πολίτας οὔτε τοῦ ἀδίκου προσδιορισμοῦ οὔτε τῆς καταθλιπτικῆς συλλογῆς αὐτῶν. Ἵνα ἀποσοδῇσῃ δὲ καὶ τὰς καταχρήσεις ταύτας, ὁ Βασίλειος οὐδὲν ἄλλο δικαστήριον ἐπισκέπτειτο συχνότερον ἢ τὸ παρὰ τῷ θησαυροφυλάκιῳ ἰδρυμένον, τὸ λεγόμενον *Γενικόν*, ἐν ᾧ ἐτυζήτουντο αἱ περὶ τῆς βεβαιώσεως καὶ τῆς εἰσπραξείας τῶν φόρων διενέξεις· ἐνταῦθα καθιζόμενος καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐξετάζων τὰ πράπανα τῶν φορολογουμένων, ἦτο πάντοτε αὐστηρότερος πρὸς τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς ἀπαιτοῦντας ὑπὲρ τὸ νομιζόμενον ἢ πρὸς τοὺς φορολογουμένους, τοὺς προσταθόντας νὰ καταβάλωσιν ὀλιγώτερον τοῦ ὀφειλομένου, προτιμῶν, ἐν ἀμφιβολίᾳ, μᾶλλον τὴν ζήμιαν τοῦ Δημοσίου ἢ τὴν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ δικαίου πραττομένην καταπίεσιν, τὴν συντρίβουσαν καὶ συμπνίγουσαν τοὺς πολίτας. Ἀντὶ πολλῶν ἐν μόνον ἀναφερόμεν γεγονὸς μαρτυροῦν τὴν ὄντως πατρικὴν τοῦ Βασιλείου πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων. Ὁ τοῦ Δημοσίου θησαυροῦ πραιστάμενος προέτεινεν αὐτῷ ποτε, ὅτι ἀνάγκη νὰ σταλῶσιν εἰς τὰ θέματα, ἦτοι τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους, ἐπόπται, δηλαδὴ οἰκονομικοὶ ἐπίτροποι, πρὸς ἀκριβεστέραν τῆς ἀκινήτου περιουσίας διατίμησιν, ἐξ ἧς προσεδόκατο ἀξιόλογος αὐξήσις τῶν προσόδων τοῦ Κράτους. Ὁ Βασίλειος, προσποιηθεὶς ὅτι δέχεται τὴν πρότασιν, διέταξε νὰ ὁρισθῶσιν οἱ ἄνδρες οἱ μέλλοντες νὰ ἐπιτελέσωσι καλῶς τὸ τοιοῦτον ἔργον. Ἐκλέξας δὲ ὁ τοῦ Δημοσίου θησαυροῦ ἑφορος οὗς ἐθεώρει καταλλήλους εἰς τὸ ἔργον, προσήγαγε τὸν κατάλογον αὐτῶν τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ ἐμέμβρη τὴν ἐκλογὴν, παρατηρήσας, ὅτι οἱ προβαλλόμενοι δὲν ἦσαν ἀξιοὶ τοιοῦτου λειτουργήματος. Βίπόντος δὲ τοῦ ἑφοροῦ, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι καίτινες, ἀπῆντησεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖ τοσοῦτον σπουδαῖον ὥστε, ἂν ἦτον δυνατὸν, ἤθελεν αὐτοπροσώπως ἐπιχειρήσει τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ ὅτι δύο μόνον ἄνδρας γνωρίζει, εἰς οὓς θαρρύνοντως εἰσπορεῖ ν' ἀναθέσῃ τὴν ὑπηρεσίαν, καθὼ δόντας ἐμπράκτως πασιφανῇ δείγματα ἀκισθῆλου ἀρετῆς. Ἀπέστειλε λοιπὸν τὸν ἑφορον ἵνα ἀναγγεῖλῃ εἰς αὐτοὺς τὸ τῆς ὑπηρεσίας εἶδος, καὶ τὸ θέλημα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ὁ ἑφορος ἀπελθὼν καὶ ἐπιστρέψας ἀνέφερεν, ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες, προτείνοντες τὸ γῆρας, τὰς παρελθούσας ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἀδυναμίαν των, ἱκετεύουσι νὰ ἀπαλλαγθῶσι τοῦ μεγάλου τούτου βάρους. Ὁ Βασί-

λειος εἶπε τότε εἰς τὸν ἑφορον τοῦ δημοσίου θησαυροῦ· ἐπειδὴ ἀδύνατον νὰ ἐκτελέσω ἐγὼ αὐτὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνην, παραιτοῦνται δὲ αὐτῆς καὶ οἱ δύο οὗτοι ἀρχαῖοι καὶ ἐνάρετοι λειτουργοὶ καὶ οὐδὲν ἔχω ἄλλον ἀξιόχρεον τοῦ πράγματος διοικητὴν, α, μείνη ἀνεκτέλεστον τὸ βούλευμα.

Ἐπειδὴ δὲ λόγος περὶ τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἴσως δὲν εἴναι ἀποσκοποῦ νὰ ἀναφέρωμεν γεγονὸς, ἐμφαίνον τὴν οἰκονομικὴν σύνεσιν τῶν βυζαντινῶν εὐαρινέστερον πάσης λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν διαχειρίσεως. Ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν σταυραφόρων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ χρυσὸν νόμισμα τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας διατήρησε τὸ αὐτὸ βῆρος καὶ τὸ αὐτὸ σύγκραμα τοῦ μετάλλου. Οἱ κοῖλοι χρυσοὶ Ἰσακίου τοῦ Β'· περὶ τὰ τέλη τῆς 12 ἐκατονταετηρίδος εἶχον ἀκριβῶς, τὸ αὐτὸ βῆρος καὶ τὸ αὐτὸ σύγκραμα τῶν χρυσῶν Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ Ζέωνος τοῦ Ἰσαύρου. Ἡ δὲ καθαρότης τοῦ βυζαντινοῦ νομίσματος κατέστησεν αὐτὸ ἐπὶ παλλὰς ἐκατονταετηρίδας τὸ μόνον ἐν Εὐρώπῃ κυκλοφοροῦν νόμισμα. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Σουηδίᾳ καὶ ἐν Ῥωσίᾳ διατήρησε τοῦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν ἣν ἔχουσι τὴν σήμερον τὰ γραμμάτια τοῦ Ἀγγλικοῦ χρέους. Ὀλίγοι αὐτοκράτορες, ἐτόλμησαν ἐν τῷ μεταξύ νὰ νοθεύσωσι τὸ νόμισμα, καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἀποκατέστησαν ἀμέσως τὴν προῆραν αὐτοῦ ἀξίαν.

Συγχρόνως ἐπιχείρησεν ὁ Βασίλειος τὴν μεταρρύθμισιν τῶν δικαστηρίων, πάντα κινῶν λογισμὸν ἵνα ἐκλεξῇ δικαστὰς προέχοντας μὲν παιδείᾳ, καθαρὰς δὲ φυλαττόντας τὰς χεῖρας ἀπὸ πάσης δωροδοκίας, καὶ οὐτ' εὐνοίας, οὔτε φόβου ἀποκλίνοντας τοῦ μόνου σκοποῦ τῶν λειτουργῶν τῆς δικαιοσύνης, ὅστις ἐστὶ τὸ ὑπερασπίζειν τὸ δίκαιον. Ἵνα ἀποκόψῃ πᾶσαν τοῦ ἰδίου συμφέροντος ἐπιρροὴν εἰς τὰ δικαστήρια, πανταχοῦ διατάγματα ἐξέβητο καὶ κατὰ πᾶσαν χώραν ἐξέπεμψε δ' ὧν ἀπᾶσα εἰς τοὺς δικαστὰς δόσις, μέχρι τότε τὸ εὐλογονέχον δοκοῦσα διὰ τὴν πονηρὰν συνήθειαν, ἀνηρεῖτο καὶ ἐξεκόπτετο. Ἀναλαβὼν αὐτὸς τὴν ἀμοιβὴν τῶν δικαστικῶν κόπων, ὥρισε ὑπὲρ τῶν δικαστῶν ἐτήσιος παροχᾶς ἐπαρκούσας εἰς τὰς ἀνάγκας σεμνοπρεποῦς καὶ τῷ ἀξιώματι αὐτῶν προσήκοντος βίου. Οὐ μόνον δὲ διὰ τῆς καλῆς ἐκλογῆς τῶν δικαστῶν προενοήσατο τῶν ἀδικουμένων, ἀλλ' εἰσῆγαγεν εἰς τὴν πολιτικὴν δικονομίαν ὅρισμὸν ὃν οὐδαμοῦ εὐρίσκομεν καθιερωμένον οὔτε ὑπὸ τῶν πρό αὐτοῦ, οὔτε ὑπὸ τῶν μετ' αὐτόν. Παρατηρήσας ὅτι πλούσιοι ἀλλ' ἀδικοὶ ἄνθρωποι, καταχρώμενοι τῇ εὐπορίᾳ αὐτῶν, ἐστρεφόμενοι κατὰ τῶν πενήτων καὶ ἀσθενῶν, καὶ φοβούμενος μήπως οὗτοι, καταβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἀναβολῶν, ἀναγκάζωνται νὰ ἐγκαταλείπωσι τὸ δίκαιον αὐτῶν, φεύγοντες τὸν δαπανηρὸν τῆς πρωτευούσης βίον, ἐταξε πρόσδοτον ἀρκούσαν, ἀφ' ἧς οἱ τοιοῦτοι διάδικοι ἀπετρέποντο μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως. Ἡ ὑπὲρ τῶν ἰσχυρῶν καταπίεσις τῶν ἀσθενεστέρων συνέβαι-

νεν ιδίως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς, μακρὰν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἡγεμόνος· ὁ Βασίλειος, καταδιώκων τὴν ἀδικίαν, ἐπρόσπαθει νὰ λαμβάνῃ γνώσιν πάσης καὶ ἐκτὸς τῆς πρωτεύουσας καταδυναστεύσεως, ἐνισχύων παντὶ τρόπῳ τοὺς λειτουργοὺς τῆς δικαιοσύνης περὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν τοιούτων ἀδικημάτων. Ἐπισκευάσας δὲ καὶ καλλύνας τὸ δικαστήριον, τὸ λεγόμενον τῆς Χαλκῆς αἰθούσης, ἐγκατέστησεν ἑτέρα δύο ἐν τε τοῖς ἀνακτόροις τῆς Μεγαλείας καὶ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ καὶ παρίστατο αὐτοπροσώπως κατὰ τὰς δικαστικὰς συζητήσεις, ὅσας τῶν στρατειῶν καὶ τῶν ἄλλων κυβερνητικῶν ἔργων ἐτύγγανεν ἄγων σχολήν, οὐ μόνον παροτρύνων διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοὺς δικαστὰς εἰς τὸ ἐπιμένειν τῇ δικαιοσύνῃ, ἀλλὰ καὶ περιποιῶν εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν γένει τὸ σέβας τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας ἐτράπη εἰς ἕτερον ἔργον, τὴν διαμόρφωσιν τῆς νομοθεσίας, ἣτις εἶχε περιέλθει εἰς τοσαύτην σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα ὥστε εἰδέναι ἀφορμὴν εἰς πᾶσαν ἀδικίαν. Γνωστὰ εἶναι τὰ ἐν τῇ ἑκτῇ ἑκατονταετηρίδι νομοθετικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτις, καταστήσας διὰ τῶν συλλογῶν αὐτοῦ προσιτὰς εἰς τοὺς πολλοὺς τὰς περὶ τοῦτο τὸ εἶδος ἀμιμήτους συγγραφὰς τῶν προτέρων τῆς Ρώμης χρόνων, ἔδωκε νέαν ὄψιν εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου. Ἀλλ' ἐτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχεν ἀρχίσει εἰς τὸ ἀνατολικὸν κράτος μεγάλη τις μεταβολὴ συμπληρωθεῖσα ἐπὶ τοῦ Βασιλείου. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπερ καὶ ἀπὸ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ρωμαίους οὐ μόνον δὲν ἀπέβαλε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐξηκολούθει νὰ διαδίδῃ τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἦθη εἰς τὴν Ἀνατολήν, κατεῖχε τὰς πλείστας χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ κατέστη τὸ ἐν αὐτῷ κυριώτερον ἔθνος, συγχωνεύον καὶ ἐξἑλληνίζον κατὰ μικρὸν, διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ὑπεροχὴν, προσέτι δὲ καὶ τὴν συμπράξει τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, τὰ λοιπὰ ἑτερογενῆ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἔθνη ἀστοιχία. Ἐντεῦθεν οἱ νόμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καθὼς γεγραμμένοι κατὰ μέγα μέρος Λατινιστί, δὲν ἦσαν καταληπτοὶ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ κράτους, ὧν οἱ πλείστοι ἐνόουν μόνην τὴν Ἑλληνικὴν. Ἡ ἐκ τούτου προκύψασα ἀνάγκη νομοθεσίας γεγραμμένης εἰς τὴν ἐγγύριον γλῶσσαν παρήγαγε τὴν τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος νομικὴν σχολήν, ἣτις, ἐρμηνεύουσα καὶ συζητοῦσα εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἤδη Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰ λατινιστὶ γεγραμμένα ἐκεῖνα νομοθετήματα, ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου τοσαύτην ἀνάπτυξιν ὥστε ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς κατήρτισεν ὁ Βασίλειος τὸ μέγα νομοθετικὸν ἔργον τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅπερ καὶ τὴν σήμερον διέπει τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων σχέσεις τοῦ ἀστυκοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ ἡραστηριότης ἐκεῖνη τῶν Ἑλλήνων νομοδιδασκάλων τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος καὶ τὰ ἀκατάληπτον τῶν νομοθετημάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπήγαγον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ κατὰ τὴν ἐδόξαν ἑκατονταετηρίδα μεγάλαν ἀνωμαλίαν καὶ σύγχυσιν, διότι τὰ μὲν Λατινιστὶ γεγραμμένα νομοθετήματα δὲν ἐσημειούντο,

ἀντ' αὐτῶν δὲ ἦσαν ἀπανταχοῦ ἐν χρήσει αἱ Ἑλληνικαὶ αὐτῶν ἐρμηνεῖαι καὶ ἀναπτύξεις· περὶ τοῦ νόμου οὐδεὶς ἐφρόντιζε· τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέλαβεν ἡ νομικὴ φιλολογία, τῆς ὁποίας ἡ προσήκουσα χρῆσις ἀπῆται γνώσεις καὶ βοηθήματα, ὧν ἐστεροῦντο οἱ νομικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ κακὸν τοῦτο δὲν ἐθιράπευσεν ἡ περὶ τὰ μέσα τῆς ὁγδόης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσχυροῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑλληνιστὶ ἐκδοθεῖσα Ἑκλογὴ τῶν νόμων, καθότι τὸ ἀξίωμα καὶ ἰσχύς αὐτῆς δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολὺ, διὰ τε τὸ μῖσος ὅπερ ἐπέτυρον καθ' ἑαυτῶν οἱ συντάξαντες αὐτὴν βασιλεῖς, καθὼς εἰκονομάχοι, καὶ διὰ τὸ ἀτελὲς τοῦ ἔργου· ὅθεν οἱ νομοδιδασκαλοὶ ἀνέτρεχον πάλιν εἰς τὴν ἀφθονον ἑλληνικὴν φιλολογίαν τοῦ δικαίου τῆς ὁγδοῦς ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλ' ὅσα παρήρχετο ὁ χρόνος, τόσῳ ἠϋζανεν ἡ διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λέοντος μὴ θεραπευθεῖσα ἀνάγκη τοῦ νὰ συνταχθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁπωσοῦν πλήρης συλλογὴ τῶν ὁρισμῶν τοῦ δικαίου. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ, ὁ Βασίλειος ἐπιχείρησε νὰ συλλέξῃ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος τὰς χρησίμους εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν νομικῶν σχέσεων διατάξεις καὶ νὰ συναρμολογήσῃ ὅσον οἶόν τε πλήρη ἑλληνικὸν Κώδικα τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς μεγάλης ταύτης συλλογῆς ἐξέδοτο ἐν ἔτει 870 ἑλληνικὴν ἐπιτομὴν τῶν ἐν ἰσχύϊ ὁρισμῶν τῆς Ἰουστινιανέου ἀστυκῆς νομοθεσίας μετὰ τινων προσθηκῶν, ὀνομάσας αὐτὴν Πρόχειρον νόμον. Ἡ δὲ ἐν πλάτει γενομένη συλλογὴ, ὀνομασθεῖσα Ἀνακάθαρσις τῶν νόμων καὶ Βασιλικά, ἐξέδοθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως ἐν ἔτει 884. Τελευταῖον κατὰ τὸ 885 ἔτος ἐδημοσιεύθη δευτέρα ἐκδοσις τοῦ Προχείρου, ἐκιδιορθωθεῖσα, ἐπαυξηθεῖσα καὶ ὀνομασθεῖσα Ἐπαναγωγή τοῦ νόμου. Δὲν εἶναι τοῦ προκατεμένου νὰ ἀναλύσωμεν καὶ νὰ ἐκτιμήσωμεν λεπτομερῶς τὰ νομοθετικὰ ταῦτα ἔργα. Ἡ τῶν Ρωμαίων ἀστυκὴ νομοθεσία εἶχε προαχθῇ ἐν γένει εἰς τοσαύτην τελειότητα ὥστε ἡ τοῦ Βασιλείου ἐποχὴ δὲν ἤδυνάτο βεβαίως νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὴν βελτίωσιν. Εἶναι ὁμῶς ἀναντιρρήτον, ὅτι ὁ Βασίλειος μεγάλως εὐηργέτησε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος συντάξας εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ τοσοῦτον πλήρη νόμον καὶ ἀπαλλάξας αὐτὸ τῶν πολυειδῶν κινδύνων τῶν ἀπὸ τῆς ἀσαφείας καὶ τῆς συγχύσεως τῶν νομικῶν ὁρισμῶν παραγομένων, ὑπηρετήσας δὲ καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου ἐν γένει, διασώσας μέγα μέρος τῶν συγγραμμάτων τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος, αἵτινες καὶ νῦν χρησιμεύουσι πολλάκις εἰς τοὺς νομοδιδασκάλους παντὸς ἔθνους ὡς πολύτιμος ὁδηγὸς εἰς τὴν ὀρθὴν κατάληψιν τῶν περιωθέντων ἐπιστημονικῶν μνημείων τῆς ἐν Ρώμῃ ἀκμῆς τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου.

Ἀξίον ἰδίως παρατηρήσεως εἶναι τὸ ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ τοῦ νόμου καθιερούμενον δημόσιον καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἡ μοναρχία αὕτη, καὶ τοι οὕσα ἐπίσης ἀπόλυτος ὡς ἡ ἐν Ρώμῃ, διαφέρει ὅμως αὐτῆς ὡς προσλαβοῦσα ἐκ τοῦ χριστιανισμοῦ ἡμερώτερον καὶ σημαντικώτερον τύπον. Ἐ-

νῶ π. χ. οἱ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς δικαστικῆς ἐπιστήμης Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς καθιεροῦσιν ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ τὴν ἀρχὴν ὅτι « ὅπερ ἀρέσει τῷ βασιλεῖ νόμος ἐστίν, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται », ἡ Ἐπαναγωγὴ τοῦ Βασιλείου, καὶ τοι τὸ αὐτὸ κατ' οὐσίαν δημόσιον δίκαιον καθιεροῦσα, ἀποφίνεται περὶ τῆς πηγῆς καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ δικαίου ἀξιοπρεπέστερας καὶ ἡπιωτέρας ἀρχάς, ἥτοι ὅτι « ὁ νόμος εἶναι βασιλεὺς βασιλέων » καὶ ὅτι « ὁ βασιλεὺς καθὼς ἀντιπρόσωπος τῆς κοινῆς βουλῆσεως, ὑπόκειται εἰς τὸ ἐκδικεῖν καὶ τηρεῖν τοὺς νόμους. »

Ἐνῶ κατὰ τὰς ἐν Ῥώμῃ ἐπικρατούσας ἀρχάς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον συνεχωνεύετο ἐν τῷ δημοσίῳ, ὁ δὲ ἀνώτατος τῆς πολιτείας ἀρχὸν ἦτο συνάμα καὶ ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς, ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ τοῦ Βασιλείου εὐρίσκομεν κατὰ πρῶτον καθιερουμένην τὴν ὁρθὴν καὶ σωτηρίαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν κοσμικῶν, οὕτως εἰπεῖν, στοιχείων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκείνων μὲν τὴν πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως ἐλευθέραν τήρησιν καὶ φυλακὴν ἀνατεθειμένην τῇ Πατριάρχῃ, τούτων δὲ τὴν ῥύθμισιν ἀποκειμένην τῷ βασιλεῖ. Συγχρόνως ἀναγνωρίζεται ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχικὸς θρόνος πρῶτος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς οὗ τὴν διάγνωσιν καὶ κρίσιν ὑπάγονται καὶ ἀναφέρονται αἱ ὑπὸ τοὺς ἑτέρους θρόνους γινόμεναι ἀμφισβητήσεις καὶ αὐτῶ συμπληροῦνται ὁ ὀριστικὸς χωρισμὸς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ, μετὰ πολλὰς μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Πάππα Ῥώμης διενέξεις περὶ τοῦ ζητήματος, τίς ἔχει τὴν ἐπὶ τῆς ὅλης ἐκκλησίας ἐξουσίαν καὶ ἐπιτήρησιν. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ Ἐπαναγωγῇ οἱ ὅρισμοί τῶν καθηκόντων τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, μαρτυροῦντες ὑπὲρ τῆς τάξεως, τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ῥιζικῆς τῶν καταχρήσεων ἀνασπάσεως ἀψευδῆ καὶ διακτῆ ζῆλον, ὁποῖον δὲν ἀπαντῶμεν εἰς προγενέστερα τοιοῦτου εἶδους νομοθετήματα. Οἱ ὅρισμοί οὗτοι ἐπαναλαμβάνουσι πολλάκις τὸ ἀκαθαρτὸς χερσὶν ἅπαντα πράττειν, τὸ ἀφυλάττειν τοὺς ὑπηκόους πανταχόθεν ἀνεπαρηγόστους, οὐδὲ τι οὐδὲν παρ' οὐδενὸς αὐτῶν κομιζόμενους (τοὺς ἀρχοντας), ἀπαγορεύουσιν αὐστηρῶς τὰς ἀθεμίτους καὶ βεβίαις εἰσπραξεις καὶ τὰ ἀδίκαια κέρδη, τὸ « διὰ παρουσίαν ἀξιώματικῶν ἢ στρατιωτικῶν ἀδικεῖσθαι τοὺς πένητας », καὶ ἀπειλοῦσιν αὐστηρὰς ποινὰς κατὰ τῶν μὴ παραφυλαττόντων τὰς διατάξεις ταύτας « ὁποίας ἂν εἶεν ἀξίας ἢ στρατείας. »

Αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα ἀπέδειξαν, ὅτι οἱ ὅρισμοί οὗτοι δὲν ἦσαν κενὰ ῥήματα, πρὸς ἐπίδειξιν μόνον δικαιοσύνης καὶ χρηστότητος ἐκφερόμενα, ἀλλ' ἐδήλουν τὴν σπουδαίαν καὶ ἀμετάστρεπτον τοῦ Βασιλείου ἀποφασιν ὅπως ἐπιφέρει ἐμφανῆ καὶ μεγάλην ἐπὶ τῷ αἵματι μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, διότι οἱ ὄν εἰρηται τρόπον ἐκλεχθέντες καὶ ἐπιτηρούμενοι λειτουργοὶ διὰ τὴν τοῦ κρατούντος περὶ ταῦτα σπουδὴν καὶ ἐργουσίαν πανταχόσε περίβλεψιν « εἰς πᾶν τὸ δέον προθύμως ἀλλήλοις ὑπερβαλλέσθαι » ἡμιλλῶντο καὶ « ἅπαντα μὲν ἢ ἀδικίᾳ ἀπὸ πάντων ἡλαύνετο, τὰ δὲ

ἀσθενῆ πρὸς τοῦτον τῶν πενήτων μέλη ἐρρώνυντο, διότι ἕκαστος ἀφόβως εἰργάζετο τὴν οἰκείαν γῆν καὶ ἕκαστος τὸν ἴδιον ἀμπελῶνα καὶ τὴν ἐλαίαν καὶ τὴν συκὴν τὴν πατρίαν, καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ τολμῶν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ποιεῖσθαι ταῦτα ἐξουσίαν, ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῇ συνήθει καὶ πατρίᾳ τούτων σκιᾷ ἀνεπαύετο. Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον τὰ παράπονα καὶ οἱ γογγυσμοί, οἱ ἀποτελοῦντες ἄλλοτε τὴν συνήθη γλῶσσαν τῶν κατοίκων τοῦ κράτους, ἐπαύσαν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν κατελθὼν ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὸ παρὰ τῷ θησαυροφυλακίῳ δικαστήριον « πρὸς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐκδικήσιν » καὶ μὴ εὐρών τινα ἐγκυλοῦντα, ὑπέπτευσεν μήπως ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων οἱ ἀδικούμενοι νὰ προσέλθωσιν· ὅθεν ἀπέστειλε τινὰς τῶν πιστῶν αὐτοῦ διὰ νὰ ἐρευνήσωσιν ὁποῖα ἢ ὡς πρὸς τὴν διανομὴν καὶ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων κατὰστασις τῶν ὑπηκόων, οἱ δὲ ἀπόστολοι οὗτοι μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν ὑπέστρεψαν εἰπόντες, ὅτι ἀληθῶς οὐδὲνα εὐρον κατὰ τοῦτο παραπονούμενον. Τότε λέγουσιν ὅτι ἐδάκρυσεν ὁ γενναῖος ἀνὴρ καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν παντοδυναμίαν ἀπέδωκε τὴν εὐτυχὴ ταύτην μεταβολήν.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναφαίνεται ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει μέγας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐν γένει ὄργασμος, καὶ πλείστη περὶ ταύτας ἐπίδοσις, ὀφειλομένη εἰς τε τὴν ἐπὶ τὸν ζωήρον Ἑλληνικὸν νοῦν ἐπενέργειαν τῆς προγονικῆς καὶ τῆς τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων παιδείας, καὶ εἰς τὸν περὶ τὰ γράμματα ζῆλον τοῦ Θεοφίλου, πατρὸς τοῦ Μιχαήλ, καὶ τοῦ Καίσαρος Βαρδαθεῖου αὐτοῦ, ὅστις, καίτοι κατὰ τὴν ἀλλήν αὐτοῦ πολιτείαν πολλοῦ ψόγου ἄξιος, ἡγάπα καὶ ἀνεζωπύρει τὴν παιδείαν. Τότε ἤκμασε Δέων ὁ φιλόσοφος, τοῦ ὁποῖου τὴν περὶ τὰ μαθηματικὰ δεινότητα ἐθαύμασαν καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἐπὶ σοφίᾳ εὐλόγως σεμνυνόμενοι Ἀράβες· Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς, εἰς τῶν εὐφραστέρων καὶ λογιωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος· ὁ Μεθόδιος, ὁ διὰ τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ παιδείαν μεγάλῃς ἀξιώσεως εὐνοίας παρὰ τῷ Αυτοκράτορι Θεοφίλῳ καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς ὁ πατριάρχης Φώτιος, ὁ σοφώτερος καὶ ἐμβριθέστερος ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς, ὁ διαπρέψας καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης (*). Ὁ Φώτιος ἦτον οὐ μόνον ἀριστος μαθηματικὸς καὶ γραμματικὸς, ῥήτωρ καὶ φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ κάτοχος τῆς ἰατρικῆς, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐπιστήμης. Αἱ

(*) Οὐδεὶς ποτε ἐχαράκτηρε τὸν Φώτιον τοσοῦτον πιστικῶς ἅμα καὶ εὐφυῶς ὅσον ὁ περιώνυμος Villemain.

Dans la barbarie du moyen âge la science de Constantinople était un phénomène. On ne trouverait rien, à cette époque, dans l'Occident qui puisse donner l'idée du vaste savoir et de l'esprit philosophique de Photius. Ce patriarche, d'une profonde érudition et d'une infatigable activité pour les affaires, homme de cour et de solitude, austère intrigant, passionné pour les lettres, ayant quelque chose de saint Ambroise et du cardinal de Retz, est un personnage prodigieux dans le neuvième siècle, et qui semble appartenir par la politesse, le génie et les vices à une époque de splendeur sociale.

συγγραφέι τοῦ ἀνδρός τούτου διὰ τὴν ἐξαιρέτην περὶ τὸ γράφειν διξιότητα καὶ χάριν, πολλάκις ἀναμνησκουσι τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας· τοῦτο αὐτοῦ εἶναι καθαρὸν καὶ νεύρωδες, ἡ λογικὴ ἰσχυρά, αἱ ἐννοιαί ὑψηλαὶ καὶ γενναῖα τὰ αἰσθήματα. Ἡ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων περιηγημένη συγγραφή τοῦ Φωτίου ἡ ἀπαθανάτισσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς λογίου φέρει τὸ ὄνομα Βιβλιοθήκη. Σχολαὶ δὲ οὐ μόνον τῆς ἐγκυκλίου ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνωτέρας παιδείας ὑπῆρχον ἰδρυμέναι ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλὰ τοῦ τῆς Βυζαντινῆς, π. χ. ἐν Ἀνδρῶν, ἐν αἷς ἐδιδάσκοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ φιλοσοφία καὶ τὰ μαθηματικά. Ὁ Βασίλειος, ἀνατραφεὶς ἐν πενίᾳ καὶ αἰχμαλωσίᾳ, ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐντελὲς ἀγράμματος καὶ περιεφρόνει μάλιστα τὴν ἐπιστήμην ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀμαθῶν. Βραδύτερον ὁμῶς, κατανόησας τὰ ἐκ τῆς παιδείας ὠφέλη, ἐπεμελήθη οὐ μόνον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν· κατέλιπε δὲ συγγραμμάτων περιέχον ὁδηγίαν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀέοντα, ὁμοιάζον τὸ τοῦ Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον, ὑπερέχον ὁμῶς αὐτοῦ ἐν λόγον ὑπερῆκει ἡ Χριστιανικὴ ἠθικὴ τῆς ἠθικῆς τοῦ Πλάτωνος.

Καὶ ἡ βιομηχανία ἤκμαζεν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐξαιρέτως ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἀμα ὁ Βασίλειος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μετεπέμψατο τὸν υἱὸν τῆς προμνημονευθείσης δεσποίνης τῶν Πατρῶν Δανηλίδος καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν τῷ τοῦ Πρωτοσπαθαρίου ἀξιώματι, διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς πνευματικῆς ἀδελφότητος. Ἀλλὰ καὶ ἡ Δανηλὶς, καὶ περ γράϊα ἦδη, πολὺν ἔχουσα πόθον νὰ ἴδῃ τὸν Βασίλεα ἵνα ἀπολαύσῃ καὶ αὐτὴ περισσοτέρως τινὸς περὶ δυσμᾶς βίου τιμῆς, ἀνῆλθε πρὸς τὴν βασιλεύσαν· ἡ δὲ ὁδοποιία ἐγένετο οὐχὶ ἐφ' ἵππου ἢ ἐπὶ ὀχήματι, ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι ἐπίπονον εἰς τὴν γηραιάν ταύτην γυναῖκα, ἀλλ' ἐπὶ ἰδίῳ κατασκευασθέντος φορείου, φερόμενου ἐναλλαξὺν ὑπὸ δέκα ὑπηρετῶν ἐκ τριακοσίων, οἵτινες ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τούτῳ συνώδευσαν τὴν Δανηλίδαν. Οὕτω διανύσασα τὴν ἐκ Πελοποννήσου μέχρι τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων πορείαν, ἔτυχεν αὐτόθι λαμπρᾶς ὑποδοχῆς, φιλοξενηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ἐν τοῖς δώμασιν, ἐν οἷς, κατὰ τὸ ἔθος, ἐφιλοξενοῦντο ἄλλοδαποὶ ἡγεμόνες καὶ πρεσβευταί. Εἰσῆλθας δὲ δῶρα πολυτελῆ οἷα οὐδεὶς σχεδὸν τῶν βασιλέων μέχρι καὶ τότε εἰς Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορα προσέφερεν, ἐξ ὧν ἄξια μνείας εἶναι, ἑκατὸν γυναῖκας σκιάστριας ἥτοι ἐπιτήδειαι εἰς τὸ κεντεῖν, ἑκατὸν σιδόνια ὑφάσματα παμποῖκιλα, τριακόσια λινὰ διαφόρου εἶδους καὶ ἑκατὸν μεταξωτὰ ὑφάσματα ὑπερβαίνοντα κατὰ τὴν λεπτότητα τὰ τῆς ἀράγνης νήματα καὶ ὧν ἕκαστον ἠδύνατο νὰ φυλαχθῇ εἰς κάλαμου κόνδυλον. Ἐκτὸς δὲ τούτων προσέφερε καὶ ἐκείνη πολυτελῆ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ πολλά καὶ διάφορα. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον φηκοδεμεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ περικαλλὲς ναὸς, ὁ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος καὶ Μιχαὴλ καὶ Ἡλιοῦ τοῦ Θεοδότη, καταμετρήσασα ἡ γυνὴ αὐτὴ

τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰργάσατο ἐν Πάτραις καὶ ἀπέστειλε νακοτάπτας θαύματος ἀξίους διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὑφ' ὧν ἐμελλε νὰ καλυφθῇ πᾶν τὸ ψηφιδωτὸν ἔδαφος τοῦ ναοῦ· κατ' ἔτος δὲ ἕως ἐξῆς ὁ Βασίλειος ἐστελλεν ἡ βαθυπλουτος γράϊα οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν εἰρημῶν δώρων. Ἡ μεγάλη αὕτη ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀκμὴ τῆς βιομηχανίας καταφάνεται καὶ ἐν τῇ δωδεκάτῃ ἐκατονταετηρίδι, ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Νορμαννοῦ βασιλέως Ρογαρίου, ὅστις, κύριος γινόμενος τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Θησῶν, πόλεων ἀπὸ πολλοῦ χρόνου πλουσιωτάτων διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ γυναικας καλῶς ἐπισταμένας τὴν ἱστορικὴν κομψότητα ἥτοι ἐπιτηδεύσας εἰς τὴν κατασκευὴν μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ οὕτω διέδωκεν εἰς τὴν Σικελίαν τὴν τέχνην ταύτην.

Οὐδ' ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ αἱ συγγενεῖς αὐτῇ τέχναι ἔμειναν ἀκαλλίστητοι ἐπὶ τοῦ Βασιλείου. Διὰ τῆς φειδῆς καὶ τῆς τάξεως περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων προσόδων κατώρθωσεν οὗτος νὰ ἔχῃ περισσεύματα, τὰ ὅποια ἐδαπάνη εἰς δημόσια καὶ κοινωφελῆ κατασκευάσματα, ἀνεγείρας ἡ ἐπισκευάσας μέγαν ἀριθμὸν ἐκκλησιῶν, νοσοκομείων, γηροκομείων, ἱερῶν μονῶν καὶ δημοσίων δεξαμενῶν, ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἀλλὰ τοῦ. Ἡ Κωνσταντινούπολις, τῆς ὁποίας τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα εἶχον ἀρχίσαι νὰ φθείρωνται, μετέβαλεν ὅλην κατὰ τὰ δεκαοκτὼ ἔτη τῆς βασιλείας του. Οἱ βιογράφοι, ἀναφέροντες τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ἐπ' αὐτοῦ φιλοτεχνηθέντα μνημεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς, περιγράφουσι μετὰ πολλῆς λεπτομερείας τὸ κάλλος, τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ καινοπρεπὲς τῶν σχημάτων αὐτῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀκριβεστέραν τῶν ἔργων τούτων ἱστορίαν δὲν ἐπιτρέπουσι τὰ στενὰ τοῦ λόγου τούτου ὅρια, ἔχοντες, ἵνα μὴ μείνῃ πεντάκασιν ἀτελής, νὰ ἀσχοληθῇ ἔτι περὶ ἑτερά τινὰ σπουδαιότερα τοῦ Βασιλείου κατορθώματα.

Ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Μιχαὴλ εἶχε καταλίπει τὰ ὅρια τοῦ κράτους καταπατούμενα πρὸς μὲν τὴν δύσιν ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, πρὸς δὲ τὴν ἑω, ὑπὸ τῶν Παυλικάνων· ὁ Βασίλειος ἵνα ὑπερασπίσῃ αὐτὰ ἐπρεπε νὰ συγκροτήσῃ νέον στρατὸν, διότι ὁ προὔπαρχος εἶχε λειποτακτήσει σχεδὸν ὁλόκληρος διὰ τὴν ἑλλειψιν μισθοῦ καὶ τροφῶν, παρέμειναν δὲ μόνον νεοσύλλεκτοι στερημένοι οὐ μόνον ἐνδυμασίας καὶ ὀπλισμοῦ, ἀλλὰ καὶ στρατιωτικῆς πειθαρχίας καὶ ἀσκήσεως. Ὁ Βασίλειος ἀνεκάλεσεν εἰς τὰ ὅπλα τοὺς ἀποστράτους, ἐλκύσας αὐτοὺς διὰ τῆς ἐλευθεριότητος· ἀναμίζας δὲ τῇ παλαιᾷ στρατιᾷ τὴν νεοσύλλεκτον, ἐγύμνασεν αὐτὴν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀγῶνας καὶ διὰ τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας καὶ τῶν δικαίων ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν ταχέως κατήρτισε στρατὸν ἀξιόμαχον πρὸς ἀνάκτησιν τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς τοῦ Κράτους. (*)

(*) Δυσκόλως ἐβυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ἅπαντα τὰ ἐπὶ Βασιλείου πολεμικὰ ἔργα. Εἰς τὰ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου μνημονευθέντα κυριώτατα, προσθετοῖς ἐν ὑπο-

Οἱ ἐν Τεφρικῇ ἐγκαταστήμενοι Παυλικανοί, αἰρετικοὶ πολυβρύλλητοι καὶ μαχηταὶ φρόντοι, συμαχήσαντες μετὰ τῶν γειτνιαζόντων αὐτοῖς Μωαμεθανῶν, ἐδήλουν ἀπαυστὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἐκτεινόντες τὰς ἐπιδρομὰς ἐνθεν μὲν μέχρι τῆς Νικαίας καὶ τῆς Νικομηδείας, ἐνθεν δὲ μέχρι τῆς Εφέσου. Ἦγειτο δὲ αὐτῶν ὁ Χρυσόχειρ, ἀνὴρ ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει διακρινόμενος, ἀσπονδὸν τρέφων μίσος κατὰ τῆς Βυζαντινῆς βασιλείας. Μετ' αὐτοῦ ἐπεχείρησεν ὁ Βασίλειος διαπραγματεύειν περὶ ἐξαγορᾶς τῶν αἰχμαλώτων καὶ περὶ συνομολογήσεως εἰρήνης πρὸς κα-

σημειώσει καὶ τὰ ἑξῆς. Οἱ ἐν Παννονίᾳ, Δαλματίᾳ καὶ οἱ καθ' ὅλην τὴν παραλίαν ἐκείνην κατοικοῦντες Σλαῦοι, ἀποσείσαντες τὴν Βυζαντινὴν κυριαρχίαν, κατέστησαν αὐτόνομοι καὶ αὐτοδέσποτοι· οἱ πλείστοι μάλιστα καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἑαυτοὺς ἠλλοτρίωσαν. Οἱ δὲ ἀπὸ Καρχηδόνας Σαρακηνοὶ ὠφελθέντες ἐκ τούτου ἀπέστειλαν κατὰ Δαλματίας ἰσχυρὸν στόλον, καὶ, κυριεύσαντες πολλὰς πόλεις, ἦλθον ἐπὶ τὴν τοῦ δλου ἔθους μητρόπολιν, λεγομένην Ραούσιον, καὶ ταύτην ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ἐπολιόρκησαν. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι, καὶ τοὶ γενναῖως τὴν ἐπίθεσιν ἀποκρούοντες, περίστησαν τελευταῖον εἰς μεγάλην ἀπορίαν καὶ πέμπουσι πρέσβεις εἰς τὸν βασιλεῖα Μιχαὴλ ἱκετεύοντες νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς ἵνα μὴ γενῶσιν ὑποχείριαι τῶν ἀρνητῶν τοῦ Χριστοῦ. Κατ' εὐτυχίαν τῶν πολιορκουμένων, πρὶν εἶτι οἱ πρέσβεις αὐτῶν ἔλθωσιν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὁ μὲν παῦλος Μιχαὴλ ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, τὰ δὲ τῆς αὐτοκρατορίας πράγματα περιτλήθην εἰς τὸν ἑξαγοράτα καὶ νήροντα τῶν κοινῶν φροντιστὴν Βασίλειον, ὅστις, ἀκροασάμενος τῶν πρέσβεων καὶ ὡς οἰκία τραύματα τὰ τῶν ἀσπίστον παθήματα ἰηγησάμενος, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ στόλον παρασκευάσας νειὸν ἑκατὸν ἐκπέμπει κατὰ τῶν πολέμων, ὑπὸ ἀρχόντα γενναῖον καὶ ἑμπειρον, τὸν πατρίκιον Ὀρρύραν. Ταῦτα μαθόντες οἱ περὶ Ραούσιον Ἀγαρηνοὶ λήθουσι τὴν πολιορκίαν, καὶ, διαπεράσαντες εἰς τὴν Δογγοδαρίαν, ἐγκατέστησαν αὐτῇ, πᾶσαν τὴν χώραν ταύτην μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς κατὰ μεγαλοδόξου Ρώμης κρατήσαντες καὶ ἀδολοκίμως κατὰ τῶν ἐμῶν ἐπιτιθέμενοι.

Ἡ δραστηρότης αὐτῆ τοῦ Βασιλείου ἔπεισε τοὺς κατὰ τὴν Δαλματίαν Σλαῦους ὅτι ἡ αὐτοκρατορία ἀπέκτησεν ἀρχηγὸν ἱκανὸν νὰ διατηρήσῃ αὐτοὺς εἰς ὑποταγὴν. Ἀκούοντες δὲ συγχρόνως τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἔπεμψαν πρέσβεις αἰτοῦντες νὰ ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τὴν Βυζαντινὴν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Βασίλειος, προσεγγίξας αὐτοὺς φιλοφρόνως, ἀπέστειλε μετὰ τῶν πρέσβεων ἀξιωματικοὺς μὲν ἵνα ἀποκαταστήσωσιν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις τὴν τάξιν, ἱερεῖς δὲ ἵνα ἐκπαραγάγωσιν εἰς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν τοὺς καταλιπόντας αὐτὴν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς φυλάς ταύτας τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν τῶν ἰδίων ἀρχόντων. Οἱ δὲ ἐν Δογγοδαρίᾳ κατασκευάσαντες Σαρακηνοὶ, ἐκπαρθέντες τὸ προὔριον τῆς Βάρης, διέτρεχον περὶ τὴν Ἰταλίαν, ὀρῶντες καὶ ἐρημοῦντες τὴν χώραν. Ἐτόλμησαν προσεῖτι νὰ ἐισδύωσι καὶ εἰς τὴν Ρώμην, ἐσύλησαν τὰς αὐτοῦ μητροπόλεις τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου, κατέστρεψαν τὸν κατ' αὐτῶν ἀντιπεβληθέντα στρατὸν τοῦ Λουδοβίκου βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ, ἔχοντες τὴν Βάρην ὀρμητήριον, ἐξηκολούθουν τὰς κατὰ τῶν Ἰταλικῶν πόλεων ἐπιδρομὰς καὶ ἐρημώσεις. Ὁ δὲ Βασίλειος, μελετῶν νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς καὶ γινώσκων ὅτι ὁ τοῦ Ὀρρύρα στρατὸς δὲν ἦτον ἀξιόμαχος, διαπραγματεύεται μὲν πρὸς τὸν βασιλεῖα Φραγγίας καὶ τὸν Πάππην Ρώμης ζητῶν νὰ βοηθήσωσι καὶ οὗτοι αὐτὸν εἰς τὴν κατατρόπωσιν τῶν Σαρακηνῶν, διατάσσει δὲ τοὺς πρὸ μικροῦ ὑποταχθέντας Σλαῦους νὰ συνεπιληθῶσι τοῦ ἔργου. Τούτων πάντων γινομένων καὶ μεγάλῃς ἀθροισθείσης δυνάμεως, ἀλίσκεται τελευταῖον ἡ Βάρη, ὁ δὲ ἀρχὼν τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ὁ ἐπ' αὐτὸν λαὸς ἀπάγεται αἰχμαλώτως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Φραγγίας.

τάπαυσιν τῆς τῶν χριστιανῶν σφαγῆς καὶ αἰχμαλωσίας· ἀλλ' αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον διὰ τὴν ὑβριστικὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα θρασύτητα τοῦ Χρυσόχειρος, καὶ ὁ Βασίλειος ἤναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τῶν ὀπλῶν κρίσιν. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐκστρατεία δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς, νικηθέντος πολλάκις τοῦ Βασιλείου, εἴτε ἐξ ἀπειρίας, εἴτε ἐξ ὑπερβαλλούσης καὶ κατὰ τι ἀπερισκέπτου περὶ τὴν ἐπίθεσιν ὀρμῆς. Κατὰ τινα μάλιστα συμπλοκὴν ἠθέληε περιπέσει ὁ Βασίλειος εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν ἀνεὺ τῆς συνδρομῆς Ἀρμενίου τινὸς στρατιώτου. Αἱ ἀποτυχίαι ὅμως αὐταὶ δὲν κατέβαλον τὸ θάρρος αὐτοῦ, διδασκόμενος δὲ ἐκ τῶν ἀποτυχιῶν καὶ κρείττων ἑαυτοῦ γινόμενος, κατέρωθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ νικήσῃ. Τότε ὁ μὲν Χρυσόχειρ περιορίσθη εἰς τὴν τῆς πόλεως τῆς Τεφρικῆς ἀμυναν, ὁ δὲ Βασίλειος, ἐκδικῶν τὰς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ πρότερον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Παυλικανῶν γενομένας διώσεις καὶ καταστροφάς, ἐπόρθησε καὶ κατέτεμε πάσας τὰς ὑπὸ τὸν πολέμιον ἐκείνον χώρας καὶ κωμοπόλεις, λείαν ἀπειρον περιβαλλόμενος· προσέβαλε δὲ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν τῆς Τεφρικῆς πειραθείς τὴν ἐξ ἐφόδου ἀλυσιν, ἀλλ' εὐρὼν αὐτὴν κατωχυρωμένην καὶ δυσάλωτον, τὴν δὲ περὶ τὴν χώραν ἀμοιροῦσαν τροφῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ οἰκείου στρατοῦ διὰ τὴν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν ἐργασίαν, ἀπέστη τῆς πολιορκίας, καὶ ἐκπορθήσας τὰ περὶ αὐτὴν προὔρια ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ πολλῶν καὶ πλουσιῶν λαφύρων. Ἀμα ἐπανελθὼν ἐφρόντισε νὰ ἀναζητήσῃ τὸν γενναῖον ἐκείνον στρατιώτην, ὅστις σῶσας αὐτῷ τὴν ζωὴν ἔμεναν ἀγνωστος, μὴ καυχώμενος ἐπὶ τῷ κατορθώματι. Μετὰ πολλοῦ δὲ κόπου ἀνευρὼν αὐτόν, ἠθέλησε νὰ τὸν βραβεύσῃ διὰ μεγάλων τιμῶν καὶ πλουσιῶν δώρων, ἀλλ' ὁ στρατιώτης, ὀνόματι Θεοφύλακτος, ἀπεποιήθη τὴν τοιαύτην ἀμοιβήν, λέγων ὅτι ἐγεννήθη πεινῆς, εὐχαριστεῖ ὅμως τὸν θεὸν διότι παρέσχεν αὐτῷ ἀγαθὸν πολυτιμότερον τοῦ πλούτου, τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ σῶσῃ τὸν βασιλέα. Εἰ δὲ καὶ δεῖον ἀπαραιτήτως ν' ἀνταμειβῇ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τούτου, παρακαλεῖ νὰ δοθῇ αὐτῷ τεμάχιον γῆς πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας του· ὁ Βασίλειος, θαυμάσας τὴν τοσαύτην ἀφιλοκέρδειαν, ἐδώρησάτο αὐτῷ ἐν τῶν κτημάτων τοῦ στέμματος. Καὶ ἦν ὁ Θεοφύλακτος οὗτος πατὴρ Ρωμανοῦ τοῦ Λικαπηνοῦ, τοῦ βραδύτερον μέχρι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος προαχθέντος.

Παρά τὴν Τεφρικὴν ὑπῆρχον χώραι κατοικοῦμεναι ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν αἰτίνες, ὡς εἴρηται, ἦσαν σύμμαχοι τῶν Παυλικανῶν· πτοκθέντες ὅμως ὑπὸ τῶν παθημάτων τῆς Τεφρικῆς, πέμπουσι πρέσβεις αἰτοῦντες νὰ τύχωσιν εἰρήνης καὶ νὰ καταλεχθῶσιν εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ αὐτοκράτορος· ἡ κυριώτερα πόλις αὐτῶν, ὁ Τάρας, ἀπεσπάσθη πρῶτη ἀπὸ τοῦ Καλίου, Κουρτίκης δὲ τις, ὅστις ἦτο τότε κύριος τοῦ προὔριου τῆς Δόκας καὶ συνεχῶς τὰς ἐσχατίας τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους ἐλυμαίνετο, προσέφυγε πρὸς τὸν Βασίλειον, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὸν στρατὸν αὐτῷ καθυπέταξε, θαυμάσας αὐτοῦ τὸ μετὰ τοῦ

ἀνδρείου ἐπεικῆς καὶ τὸ μετὰ τῆς δυνάμεως δίκαιον. Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος θέλων ὁ Βασιλεὺς νὰ δαμάσῃ τοὺς Σαρακηνούς ἐξεστράτευσεν ἐπὶ τὴν Μελιτηνὴν καὶ ἐξέπεμψε κατὰ τῆς Ζαπέτρας καὶ τοῦ Σαμοσάτου τὸν στρατηγὸν Χριστόφορον, ἐκπαρθέναντα τὰς πόλεις ταύτας, αἰχμαλωτεύσαντα πολλούς ἐκ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ἐλευθερώσαντα οὐκ ὀλίγους Ἕλληνας ἀπὸ τῆς τῶν βαρβάρων δουλείας. Ὁ δὲ Βασιλεὺς φθίσας εἰς τὰς ὕχθας τοῦ Εὐφράτου, πθέλησε νὰ διαβῇ αὐτὸν ἵνα ἐκτείνῃ καὶ πέραν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν καὶ τὸ κλέος τῶν βυζαντινῶν ὀπλῶν, τὰ ὅποια πρὸ πολλοῦ εἶχον καταντῆσαι ἄγνωστα εἰς τὰς χώρας ἐκείνας. « Ἰδὼν δὲ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἐν » ὥρᾳ θέρους πλημμυροῦντα καὶ πελαγίζοντα καὶ » ἀγνῆς νομίσας καὶ ἀνάξιον τῆς περὶ αὐτὸν δυνά » μως, τὸ ταπεινὸν προσμένειν γενέσθαι τὸν πο » ταμὸν, » ἀπεράσας νὰ ῥίψῃ ἐπ' αὐτοῦ γέφυραν καὶ θέλων, κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γέφυρας καὶ τὰς ἄλλας κκκουχίας τῆς στρατείας, νὰ περρυθῇ τοὺς ἰδίους στρατιώτας καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς προθυμότερους εἰς τοὺς κόπους, ἀνεδέχετο αὐτὸς τοὺς μεγαλειτέρους, φέρων λόγου χάριν ἐπὶ τοὺς ὤμους καὶ διακομιζόμενος πρὸς τὴν γέφυραν βάρη, τὰ ὅποια τρεῖς στρατιῶται ὁμοῦ μάλιστα διεκομίζοντο. Οὕτω περρυθὲς τὸν Εὐφράτην ἐξεπόρθησε πολλὰ φρούρια, ἐδήλωσε τὴν μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Ἀρσίνου χώραν, καὶ διαδοὺς μεταξὺ τῶν βαρβάρων κατὰ τὰς ἀρκτικὰς τῆς Μεσοποταμίας χώρας, τὸν τρόπον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μελιτηνὴν. Οἱ βάρβαροι, περτάχθησαν πρὸ τῆς πόλεως μετ' ἀλαλαγμῶν καὶ φρυαγμάτων, ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν, καὶ, κατατροπώσας τοὺς πολεμίους διὰ προσβολῆς ἀκαθέκτου, διώκει αὐτούς μέχρι τῆς πόλεως, εἰς ἣν κατεκλείσθησαν οἱ διαφυγόντες τὸν θάνατον ἢ τὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ τὴν πόλιν δὲ διενεῖτο νὰ πολιορκήσῃ θεωρῶν ὁμοῦ αὐτὴν καρτερὰν καὶ δυσάλωτον διὰ τὰ τείχη καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀμυνόμενων, προσέειπε μαθὼν παρὰ τῶν αὐτοκόλων ὅτι καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἔχει πολλὴν ἀρθονίαν, ἄρας ἐντεύθεν προσηλάσας τὴν λοιπὴν χώραν, κορυβίσας καὶ κατασκήψας πάντα τὰ φρούρια αὐτῆς. Ἐπειτα δὲ τὸν ὅλον στρατὸν πλουσίως φιλοφρονησάμενος καὶ βραβεύσας τοὺς ἀριστεύσαντας, μετὰ πολλῶν λαφύρων ἐπέστρεψε πρὸς τὴν βασιλεύουσάν καὶ διὰ τῶν χρυσῶν πυλῶν ἐπέλθων, εὐθὺς ὡς εἶχεν ἐξ ὁδοῦ, εἰς τὸ μέγα τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας ἀνάκτορον παρεγένετο ἵνα ἀποδώσῃ τὰς εὐχὰς καὶ τὴν προσήκουσαν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Ὑψίστον, μὴδ' ἀπῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια.

Κατὰ τὸ ἐπὶ ἔτος ὁ Χρυσόχειρ, ἀνορθώσας ἡν εἶχεν ὑποστῇ ζήμιαν καὶ νέον συγκροτήσας στρατὸν ὑπερβάλλοντα κατὰ τὸ πλῆθος τοὺς τῶν προηγουμένων ἑτῶν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἐρημὴν καὶ ληζόμενον αὐτήν. Ὁ Βασιλεὺς ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ Χριστόφορον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, ὅστις, εὐρών τὸν Χρυσόχειρα στρατοπεδευμένον πλησίον τῶν Ἀγρῶνων ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐστάθμευσεν οὐ μακρὰν τῶν πολεμίων καὶ μὴ τολμῶν διὰ τὸ ἀνεπαρκές τοῦ ἰδίου στρατοῦ νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ

πρόσωπον πρὸς τὸν ἐχθρὸν, διεκώλυε μόνον τὰς συννεχεῖς αὐτοῦ ἐπιδρομὰς καὶ δηώσεις, περιοριζόμενος δι' ὅλου τοῦ θέρους εἰς ἀκροβολισμούς καὶ ἀψιμαχίας. Προσεγγίζοντος δὲ τοῦ χειμῶνος, ὁ Χρυσόχειρ, θεωρῶν ὅτι αὐτε αἱ ἴδιαι δυνάμεις ἐσυγχώρουν αὐτῷ τὴν ἐκ τοῦ σαστάδαν μάχην, ὑπέστρεψε μετὰ πολλῆς λείας εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, ὅτε ὁ Χριστόφορος διώκοις δύο στρατηγούς, ὧν ὁ μὲν ἠγεῖτο τῆς τῶν Καππαδόκων, ὁ δὲ τῆς τῶν Ἀρμενίων φάλαγγος, νὰ παρακολουθῶσι τὸν Χρυσόχειρα μέχρι τοῦ λεγομένου Βαθυρύακος, καὶ εἰ μὲν ἐπαρήσθῃ στρατὸν κατὰ τῶν ὁρίων τοῦ κράτους, νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγόν, εἰ δὲ πρὸς τὰ ἴδια ἐξακολουθήσῃ βαδίζων, νὰ ἐπανέλθῃσιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν τῇ πορείᾳ ταύτῃ ὁ τῶν Παυλικιάνων στρατὸς ἔρθασιν ἐν ἐσπέρας καιρῷ κατὰ τὸν καλούμενον Βαθυρύακα καὶ ἐστρατοπέδωσιν εἰς τοὺς πρόπυδας σιδεῖνδρου ὄρους, αἱ δὲ δύο παρακολουθεῖσαι αὐτὸν φάλαγγες κατέλαβον ἀπαρτήρητοι ἐκ τοῦ ἀντικρυ μέρους τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Τούτων γενομένων ἐμπίπτει ἕως περὶ τῶν πρωτιῶν καὶ ἀμίλλα περὶ τῆς ἀνδρείας μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν τῶν δύο φάλαγγων, ὡς δὲ ἐπὶ πλέον ταῖς φιλονεικίαις προεχώρουν καὶ τὰ φρονήματα ἤρεθίζοντο, λέγεται, ὅτι οἱ Ἀρμενίων πρωτεύοντες εἶπον « ἵνα τί μάτῃν » ἐν λόγοις ἕκαστος θρασυνόμεθα καὶ ἀγχοῦμεν, ἐνῷ » δύναται ἔργοις νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἀναμεισθήτως » ἀρετὴ τῶν γὰρ πολεμίων οὐ μακρὰν ἀπεχόντων » ἔστιν ἐπὶ τῶν ἔργων φανεῖται τοὺς ἀρεταίς. »

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ τὴν πρὸς ἀνδρείαν ὁρμὴν καὶ προθυμίαν κατανοήσαντες τοῦ στρατοῦ, ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου βοήθειαν, ὅτι ἐμελλόν νὰ ἐπιτεθῶν ἀνωθεν κατὰ τῶν ἐν ἐπιπέδῳ εὑρισκομένων, διακρούσιν εἰς δύο τὴν δύναμιν, καὶ τὸ μὲν εἰς ἐξακροσίους λογάδας συμποσοῦμενον μετὰ τῶν στρατηγῶν ἐκρίνη νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς εὐκρίθμου στρατιᾶς ἐτέθη πρὸς τὰ μετέωρα, δοθέντος συνθήματος, ἵνα, ὅταν οἱ ἐξακροσίοι προσβάλλωσι τοὺς ἐχθρούς, ἐκεῖνοι μετὰ μεγάλου ἀλαλαγμοῦ καὶ φάλπιγγων, συνεπηχούντων καὶ τῶν ὁρέων, ἐκπλητικῇ βοὴν ἀναρρήξωσι. Μετὰ ταῦτα οἱ ἐξακροσίοι ὀπλίζονται καὶ ἀφανῶς καταβαίνουσι πλησιάζοντες πρὸς τὸν ἐχθρὸν, περὶ δὲ τὴν ἑω, αὐπῶ τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος, βοῇ στιβαρᾷ παιανίσαντες καὶ τὸς » σταυροὺς νανίκα » συμβαλόντες, ἐπιτίθενται συναλαλζόντων ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ τῶν λοιπῶν, οἱ δὲ πολεμιοὶ, ἐκπλαγέντες ὑπὸ τῆς ἀνελέπτου προσβολῆς καὶ μήτε νὰ παραταχθῶσι μήτε τὸ πλῆθος ὅσον ἐστὶ λαβόντες καιρὸν νὰ ἴδωσι, μήτε ἄλλο τί σωτήριον ἐκ τοῦ παρακρήμα ἰσχύσαντες συνιδεῖν, ὥρμισαν πρὸς φυγὴν καὶ διωχθέντες ἕως τριάκοντα μίλια κατέλιπον καθ' ἅπασαν τὴν χώραν πλῆθος νεκρῶν καὶ πληγωμένων. Τὴν φρεσὶν ταύτην ἦταν, καθ' ἣν ἐφρονηθῇ καὶ ὁ Χρυσόχειρ, μαθὼν ὁ Χριστόφορος, ἐσπευσε νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν δύο ἀποσπασμάτων καὶ ὁδεύει πρὸς τὴν Τερρικήν, ἥς οἱ κάτοικοι, τρόμῳ καταληφθέντες, οὐδεμίαν ἀντάταξαν ἀμυναν, ἀλλ' οἱ μὲν πα-

παράδοσαν εἰς τὸν Χριστόφορον, οἱ δὲ κατέρυγον εἰς τοὺς Μωαμεθανούς. Ὁ δὲ Βυζαντινὸς στρατὸς, εἰσελθὼν ἀμαχητὶ εἰς τὸ φρούριον τῆς Τερρικῆς, κατέσκαψεν αὐτό. Οὕτω κατεβλήθη ἡ τῶν Παυλικιάνων δύναμις καὶ αἵρεσις, ἡ προσδεύσασα δόγματα ἀνατρεπτικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, τὰ ὅποια ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ἐπέπρωτο νὰ εὐδοκιμήσῃ, βραδύτερον δὲ διαδιδασθέντα εἰς τὴν Εὐρώπην ἐμελλαν νὰ παραγάγῃσιν αὐτῇ δεινотάτας θρησκευτικὰς ἐριδας καὶ διαιρέσεις.

Οἱ Μωαμεθανοὶ τῆς Ταρσοῦ εἶχον καταλάβει αὐτὸν τὸν ὀχυρότατον φρούριον, τὸ Λούλον λεγόμενον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου συνεχεῖς ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς πλησιχώρους Βυζαντινὰς ἐπαρχίας. Τὸ φρούριον τοῦτο προσβαλὼν ὁ Βασίλειος μετέστησε τῆς βαρβαρικῆς ἐπικρατείας καὶ κατήγαγεν εἰς τὴν προτέραν τῶν Βυζαντινῶν ἐξουσίαν· καὶ ἄλλα δὲ φρούρια τῆς χώρας ἐκείνης ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ δι' ἐτέρων πόθης δὲν εὐφραίνειν αὐτὸν τοσοῦτον, ποθοῦντα δι' ἰδίων κόπων καὶ κινδύνων νὰ ἐγείρῃ κατὰ τῶν πολεμίων τρόπαια· ὅθεν, προσλαβὼν Κωνσταντῖνον, τὸν πρῶτον τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Συρίαν καὶ καταλαβὼν τὴν Καισάρειαν, τὴν πρῶτην τῶν Καππαδόκων πόλιν, ἐγύμνασεν αὐτῇ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας τὸν στρατὸν· ἔπειτα, ἀποχωρήσας μοῖραν τινὰ εὐζώνων πρὸς τὰ ἐμπροσθεν ἐξαπέστειλε, ἐπόμενος κατόπιν αὐτῆς μετὰ τῆς βαρεῖας δυνάμεως. Οἱ Σαρακηνοὶ, καταπλαγέντες διὰ τὸ ὅζον καὶ ῥαγδαῖον τῆς προσβολῆς, ἡ κατεβλήοντο ἀνθιστάμεναι, ἡ παρεδίδοντο ἀμαχητὶ εἰς τὸν νικηφόρον βασιλέα, ἡ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπορίζοντο. Οὕτω ἐκπορθήσας καὶ καταλαβὼν πολλὰ φρούρια προήλασεν ὁ Βασίλειος μέχρι τῶν δυσχωρίων τοῦ Ταύρου, τοῦ ὁποίου ὁ κάτοχος, ὁ Σαρακηνὸς Σήμας ὁ ἐξ ἐρόδου ἄλλοτε τὰς τῆς αὐτοκρατορίας λυμαινόμενός ἐσχατίας, κατέφυγεν ἤδη πρὸς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς διαπεράσας τὸν Ονοπνίκτην λεγόμενον ποταμὸν καὶ τὸν Σαρὸν, ἦλθε πρὸς τὴν πόλιν τῆς Κουκουσοῦ, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐστρατοπέδουν οἱ Σαρακηνοὶ ἐντὸς πυκνότητος δάσους, καὶ ἐδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, καταστρέψας τὸ δάσος πυρὶ καὶ σιδήρῳ. Φθάνει δὲ πρὸς τὰς πύρας τοῦ πρόποδας τοῦ Ταύρου κειμένης πόλεις τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῆς Παδασίας, καὶ βλέπων τοὺς στρατιώτας δυσαναχωρετοῦντας διὰ τὸ δύσβατον καὶ ἀπόκρημνον τῶν ὁδῶν, ἀπέβη τοῦ ἵππου καὶ πεζῇ προεπορεύετο αὐτῶν κατὰ τὰς στενωπούς, τοὺς κρημνοὺς καὶ τὰς φάραγγας, διὰ τοῦ οἰκείου κόπου τὸν στρατὸν παραμυθούμενος. Οὕτω προήλασε μέχρι τῆς Γερμανικῆς καταδιώκων τὰ ἐνώπιόν του φεύγοντα στίφη τῶν Σαρακηνῶν τὰ ὅποια ἐκλείσθησαν εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Διὰ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν ἔπρεπε νὰ διαβῇ εὐρύν ποταμὸν, ὀνόματι Παράδεισον, ὄντα μὲν διαβατὸν ἀλλ' ἔχοντα ἐλώδη καὶ ὀλισθηρὰν τὴν κοίτην· ὁ Βασίλειος διέβη αὐτὸν ἐν νυκτί, φωτίζων διὰ φανῶν τὴν ἀκολουθοῦσαν στρατιάν· ἐπιτηρῶν δὲ τὴν διάβασιν, ἔτρεχε πρὸς τοὺς ὀλισθαίνοντας, ἐστήριζεν αὐτοὺς, ἀνῆρθε τοὺς καταπίπτοντας καὶ οὕτως ἔσωσε πολλούς. Μετὰ τὴν διαπεράσι-

σιν ἐδήλωσε τὴν χώραν, καὶ πεισθεὶς ὅτι ἡ πόλις ἦτον ὀχυρὰ καὶ δυσάλωτος, πρὸς τὰ Ἀδὰνα παρεγένετο καὶ ἤρξατο τὴν πολιορκίαν αὐτῶν· ἀλλ' ἡ ἰσχυρὰ τῶν πολιορκουμένων ἀντίστασις, ἐτι δὲ μάλλον τὸ ὑγρὸν καὶ νοσηρὸν τοῦ πεδίου καὶ ἡ προσέγγισις τοῦ χειμῶνος, ἐπεισαν αὐτὸν νὰ προτιμήσῃ τῆς τῶν Ἀδάνων ἀλώσεως τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον. Ἰποπτεύσας ὅμως ἐπιθεσὶν τινα κατὰ τὰ στενά καὶ γινώσκων, ὅτι κακὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ἂν προσεδόκησα· προέπεμψε τινὰς λόχους εὐζώνων καταλαβόντας τὰ ἐμπροσθεν στενά καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων κατ' αὐτῶν ζωγράφοντας. Ταῦτα καὶ τὴν ἰσχύϊν τοῦ αὐτοκράτορος ἰδὼν ὁ Σαρακηνὸς Ἀβδελομὲλ, ὁ ἀρχὼν τῶν ἐκεῖσε τόπων, ὑπετάχθη τῷ Βασίλειῳ, ὅστις διελθὼν πάλιν τὸ τοῦ Ἀργέου ὄρος καὶ πρὸς Καισάρειαν γενόμενος, ἐκ τῆς Κολωνείας καὶ Λούλου ἐπινικίων ἀγγελίας τοῦ ἐτέρου αὐτοῦ στρατοῦ ἐδέξατο, ἀκολουθούντων καὶ τῶν συμβόλων τῆς νίκης, λαφύρων διχλ. καὶ αἰχμαλώτων Κούρδων, οἵτινες κατέχουν ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου χώρας μέχρι τῶν ὁρέων τῆς Κιλικίας. Τελευταῖον ἐν Μηδαίῳ τῆς Φρυγίας γενόμενος καὶ τιμὰς διανείμας εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν καὶ προδιδάσας καὶ φιλοφρονισάμενος αὐτοὺς καὶ πρὸς παρρημασίαν ἀρεῖς, ἐπανήλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐνθα, κατὰ τὸ πρότερον ἔθος, διὰ τοῦ Πατριάρχου τὸν τῆς νίκης ἐδέξατο στέφανον. (*)

(*) Ἐν τούτοις ἡ τῶν ἐν Ταρσῷ Σαρακηνῶν ἰσχύς ἤρξατο νὰ αὐξάνῃ καὶ ὑπὸ τούτων αἱ τῆς αὐτοκρατορίας ἐσχατιαὶ δεινῶς ἐπείζοντο· ἰδίως κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 876 ἔτους, ἐστρατεύσαντες οὗτοι, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν τῆς Τερρικῆς Σαρακηνῶν, ἔσπερον τὸ πῦρ καὶ τὸν σιδήρον μέχρι τῆς Βιθυνίας. Κατ' αὐτῶν ἀντεπείληθεν Ἀνδρέας ὁ τοῦ Ἑλλησπόντου διοικητῆς καὶ πολλὰς συνεκρότησε μάχας, νικήσας καὶ καταδιώξας αὐτοὺς μέχρι τῆς Ταρσοῦ. Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἔμεινεν ἀφανὴς καὶ ἄσημος, οὐδένα ἔχων ἄλλον λόγον προαγωγῆς ἢ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἱκανότητα· τελευταῖον ὅμως ὁ Βασίλειος διέκρινεν αὐτὸν καὶ εἰς ἀμοιβὴν τῶν μεγάλων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν ἀνήγαγε τὸν ἄνδρα εἰς τὸ τῶν πατρικίων ἀξίωμα, εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ εἰς τὴν τοῦ Ἑλλησπόντου διοίκησιν. Ὁ Ἀνδρέας ἐστράτευσε ἐπὶ τὴν Ταρσὸν ἵνα τιμωρήσῃ τὸν Σαρακηνὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς, διὰ τὰς βλασφημίας τὰς ὁποίας ἐγγράφως εἶχεν ἀπειθῆναι κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς ὑπεραγίας αὐτοῦ μητρός. Γενόμενος δὲ κατὰ τὸν τόπον ὃς λέγεται Ποδανδός, ἔβη καὶ ὁ ὁμώνυμος ῥεῖς ποταμὸς, εἶδεν αὐτῷ παρὰ τεταγμένον τὸ βαρβαρικὸν στράτευμα, προσέβαλεν αὐτό, καὶ, πολλὰ συνέσεως καὶ ἀνδρείας ἔργα ἐπιδειξάμενος, τρέπει φόνον πολλὸν τὸ τῶν βαρβάρων πλῆθος, πεισόντων τοῦ τε ἀρχηγοῦ αὐτῶν καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἀνθοῦσης πάσης δυνάμεως· ὅλγοι δὲ τινες τῶν ἐπὶ τοῦ χάρακος καὶ τῶν ἐν ἐσχάταις τοῦ τεταγμένου, διαφυγόντες μόλις τὸν κίνδυνον εἰς Ταρσὸν διασώζονται. Σωφρόνως δὲ περὶ τὴν νίκην διατεθείς, ἀπέδωκεν εἰς μόνον τὸν Θεὸν τὴν στρατηγίαν καὶ τὸ μέγα τοῦτο ἐκτίμημα. Δὲν ἐπεχείρησε δὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Ταρσοῦ, φοβούμενος μὲ ἀπληστία νίκης καὶ τῇ ἐρᾷ τοῦ πλεόνους ἐπισύρῃ αὐτῇ κατὰ τοῦ τοσαῦτα διαπραξάντος καὶ κακμηχότου στρατοῦ, ὅθεν ὑπέστρεψεν εἰς τὰ οἰκία μετὰ λείας καὶ λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων πολλῶν, κοινοποιήσας τὰ διαπραχθέντα τῷ αὐτοκράτορι. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἔσχατος ἄνθρωπος δὲν διέφυγε τὰ βέλη τοῦ εἰσόντος. Πολλοὶ τῶν ὁμοτίμων, προκαταλαβόμενοι τὰ βασιλικὰ ἀκούς καὶ

Τούτων πρὸς ἀνατολὰς γινομένων, ἀδινάλειπτοι ὤ-
πῃον καὶ οἱ πρὸς δυσμὰς κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν
ἀγόντες.

Ἡ δὲ τὴν βαθυμίαν τοῦ βυζαντινοῦ ναυάρχου
Ἀδριανοῦ ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἄλωσις καὶ κατασκή-
τῶν Συρακουσῶν, πρωτεύουσος τῆς Σικελίας, (*) ἤγειρε
τὸν πονηρὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ζῆλον ἀπαιτῶν τῶν
ἀρχαίων δυναστειῶν, ἀμιλλωμένων, τίς ἐξ αὐτῶν
πρῶτη θέλει ἀποκοψεῖ κλάδον τινὰ τῆς βυζαντινῆς

τὸν ἄνδρα διαβάλλοντες, συνεχῶς διεθρόλλουν αὐτὸν ὡς ἐ-
θελονκήμεντα καὶ ἀποστερήσαντα τῇ βασιλείᾳ τὴν ἄλωσιν
τῆς Ταρσοῦ. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα συνεχῶς λεγόμενα παρα-
πύθουσι τὸν Βασίλειον καὶ παραλῶσι τὸν Ἀνδρέαν τῆς ἀρ-
χῆς, ὡς μὴ ὠφελθέντα προσηκόντως ἐκ τῆς νίκης ἀντ'
αὐτοῦ δὲ προβάλλεται ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τὸν Στυπιώ-
τη λεγόμενον, ὅστις ἀρρόνως ὑπέσχετο καὶ τὴν Ταρσὸν νὰ
ἐκπορθῇ καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ καταπράξῃ. Παραλαβὼν δὲ
οὕτως πᾶσαι τὰς βυζαντινὰς δυνάμεις καὶ ἐξορμήσας κατὰ
τῆς Ταρσοῦ ἐδείξε τὸν Ἀνδρέαν οὐχὶ ἐθελονκῆσαν καὶ δεῖλόν,
ἀλλὰ περιστοιχισμένον καὶ φρόνημον στρατηγόν. Δότι θεω-
ρήσας τοὺς βαρβάρους ἐτοίμην λείαν καὶ πλησιάζας εἰς τὴν
Ταρσὸν ἐστρατοπεδεύσιν εἰς ἀνοικτὸν πεδῖον μήτε τόπους
ἰσχυροῦς καταλαβῶν, μήτε χάρακα τῆς στρατοπεδείας προ-
λαβῶν, μήτε προφυλακὰς καταστήσας. Οἱ δὲ βάρβαροι, τὸ
ἀπροσέβλεπον αὐτοῦ διασκεψάμενοι, κλίψαι τὴν νύκτιν βου-
λεύοντα καὶ ἀπαρασκευάστῃ καὶ ἀμερίμνῳ ἐπιτίθενται αὐτῷ
ἐν νυκτὶ, ὀλίγοι δὲ ὄντες, ἀπὸ τῆς προτέρας νίκης κατατρυ-
φουσιν εἰς τὴν πανουργίαν καὶ μετὰ ἀλαλαγμοῦ καὶ κρό-
του τυμπάνων εἰσπνέδουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον κατὰ πολλὰ
συγχρόνως αὐτοῦ μέρη, ὥστε ὁ βυζαντινὸς στρατὸς, κα-
ταληρθεὶς ἐν νυκτὶ γομῶς καὶ ἄοπλος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ
παρταχθῇ ἐν τῇ ταραχῇ καὶ συγχύσει τῆς ἐπιθέσεως, ὁ
πλείστος κατασφάζεται ἀνηλεῶς καὶ αἰχμαλωτεύεται, τινὲς
δὲ μόνον διαφεύγουσι τὴν σφαγὴν, ἐν εἰς καὶ ὁ στρατηγὸς
Στυπιώτης, φέρον εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τὸ αἶσχος τῆς
κομπορήμοσύνης καὶ τῆς ἀνοησίας αὐτοῦ.

(*) Οἱ ἐν τῇ Καρχηδόνι Σαρακηνοί, ἀπεκδεχόμενοι καὶ
κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν τοῦ βυζαντινοῦ βασιλέως ὅστις πρὸ
ποσούτου χρόνου ἠγωνίζετο νὰ καταβάλῃ τὴν τῶν Μωα-
μεθανῶν δυνάμιν, ἐνησχολοῦντο εἰς κατάρτισιν ἀξιωμαχοῦ
ναυτικῆς δυνάμεως. Καὶ ἐπειδὴ, παρελθόντος τοῦ ἔτους,
οὐδεμία κατῆλθε τοῦ βασιλέως δύναμις, ἀποπεύσαντες, ὅτι
εἰς ἄλλους πολέμους ἤσχολετο ὁ Βασίλειος, ἐστρατεύσαντες
κατὰ τῆς πρωτεύουσος τῆς Σικελίας, τῶν Συρακουσῶν, καὶ
πολιορκοῦσιν αὐτήν, ὀρῶντες καὶ ληϊζόμενοι τὰ περὶ καὶ
τὰ πρόσθεν αὐτῆς. Ἀμα μαθὼν ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἐκπέμ-
πει εὐθὺς Ἀδριανὸν τὸν ναύαρχον μετὰ τῆς κατὰ τῆς Συ-
ρίας εὐτραπικιστέας ναυτικῆς δυνάμεως· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐναν-
τίου ἀνέμους ὁ Ἀδριανὸς μόλις κατῆλθεν εἰς τὴν Πελο-
ποννήσου, προσορμίσας δὲ τὰ πλοῖα εἰς τὸν τῆς Μωαμεθα-
σίας λιμένα ἀνέμειναν αὐτοὶ ἐπίφορον ἀνεμὸν, ὥστε ῥάθυ-
μος ὢν καὶ μὴ ἔχων ζήσους τὴν ψυχὴν ὥστε καὶ πρὸς
θανάτους ἀνέμους νὰ πλεύσῃ καὶ δι' ἐρεσίας, ἐν γαλήνῃς,
νὰ προχωρήσῃ. Ἐν τούτοις οἱ Ἀγαρηνοὶ σφοδρότερον ἐπι-
κείμενοι τῇ πολιορκίᾳ, πᾶσαν μηχανὴν κινουσί νὰ ἐπιτύ-
χωσι τὴν ἄλωσιν πρὶν ἔλθῃ βοήθεια. Οἱ πολιορκούμενοι
πολλὰς ἐπεχείρησαν ἐξόδους· καὶ πολλάκις ἔτρεψαν τοὺς
πολιορκητάς, ἀλλ' ἡ πύρινα κατέστη μετ' οὐ πολὺ τοσαύτη
ὥστε δύο οὐγγίαι ἄρτου ἐτιμῶντο ἐπέκεινα τῶν δεκαπέντε
ἔραχμων τοῦ νῦν ἡμῶν νομίσματος· κατεχόντων δὲ τῶν
Σαρακηνῶν ἀμφοτέρους τοὺς λιμένας, οὕτε ἡ ἀλιεΐα ἐδύ-
νατο νὰ ἀναπληρώσῃ τῶν ἄλλων τροφῶν τὴν ἔλλειψιν. Εἰς
τῆς κακουχίας ταύτης προσετέθη καὶ ὁ λοιμὸς θερλὸν καθ'
ἐκείτην οὐ μικρὸν μέρος τῶν δυστυχῶν κατοίκων· καὶ ὅμως
ἀντίσχεον αὐτοὶ ἐπὶ τινὰ εἰσέτι χρόνον, ἕως οὗ ἰσχυρὰ τῶν
Σαρακηνῶν ἐπεδὸς νικήσασα τὰ ἀσθενῆ λείψανα τῶν ὑπερ-
μάχων τῆς πόλεως ἐπήγαγε τὴν ἄλωσιν αὐτῆς· καὶ οἱ μὲν
ὀλίγοι περιλιπόμενοι τῶν κατοίκων ἐγένοντο θῦμα τῆς τῶν

μοναρχίας. Ὁ τῆς Ταρσοῦ Ἀρχιεπὶς Ἐσμάν ὀνομα-
ζόμενος, ἐξαρτισάμενος ἰσχυρὸν στόλον, ἐστράτευσεν
ἐπὶ τὸ φρούριον τοῦ Εὐρίππου καὶ ἐπολιορκήσεν αὐ-
τό. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος Οἰνιάτης, συλ-
λέσας ἱκανὸν στρατὸν, εἰσέγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Χαλ-
κίδα μετὰ τῶν πρὸς ἀμυνὰν ἐπιτηδεύων καὶ διευ-
θύνων αὐτὸν μετὰ μεγάλης καρτερίας καὶ δραστηριό-
τητος. Οἱ μὲν βάρβαροι ἐρρίπτον ἐπὶ τὰ τεῖχη πλά-
θος βολῶν καὶ λίθων, οἱ δὲ κάτοικοι μετὰ τῶν στρα-
τιωτῶν ἀνακρινόμενοι καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀμιλλώμε-
νοι διὰ πετροβολῶν ὀργάνων πολλοὺς τῶν βαρβάρων
καθ' ἐκαστὴν ἀνῆλσκον οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ πλεί-
στα τῶν πλοίων, ἐπιφόρου γενομένου τοῦ ἀνέμου, διὰ
τοῦ ὕγρου πυρὸς, κατεκαυσαν. Ἀπὸ τῶν δὲ καὶ δυ-
σθυμῶν ὁ βάρβαρος, καὶ παθόμενος ὅτι πλοῦτος καὶ
ἡδυπαθείας ἐφεσις παροτρύνει πρὸ παντὸς ἄλλου τὰς
ψυχὰς τῶν ὁμοφυλῶν αὐτοῦ, ἀσπίδα μεγάλην χρυ-
σοῦ πεπληρωμένην ἔθηκε πρὸ τοῦ χάρακος καὶ ἐκή-
ρυξεν ὅτι αὐτοῦ γέρας καὶ ἀριστεῖον, ἐγὼ δίδωμι
• μετὰ παρθένων ἐπιλέκτων ἐκαστὸν τῷ πρώτῳ ἐπι-
• οὐ θάντι τοῦ ἀσπίδος· ἅμα δὲ ἰδόντες τοῦτο οἱ ἀπὸ
τῶν τευχῶν ἀγωνιζόμενοι, τὸν νοῦν τοῦ πραττομέ-
νου κατανοήσαντες καὶ συναλλήλως προθυρρυνόμενοι,
ὅψ' ἐν σύνθημα ἀνοίξαντες τὰς πύλας ἀνδρείως κατὰ
τῶν πολυερίων ἐξώρμησαν, μάχην συκροτήσαντες,
καθ' ἣν ἔπεσε καὶ ὁ Ἀρχιεπὶς, ἔτρεψαν τοὺς βαρβάρους
καὶ φόβος ἐγένετο αὐτοῖν πολὺς, οἱ δὲ περιλιπεῖς, ὀ-
λίγα πληρώσαντες τῶν πλοίων μετ' αἰσχύνῃς ἀπέ-
φυγον πρὸς τὰ ἴδια. Οὕτω διασπασθεῖσης τῆς ἀπὸ
Ταρσοῦ ἐπιθέσεως νέα ἐγείρεται ἀπὸ Κρήτης θύελλα.
Σαίπ, ὁ τῆς νήσου ταύτης Σαρακηνὸς ἀρχὼν, ἔχων
καὶ φώτιόν τινα συνεργόν, ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δρα-
στήριον, συνακρότησι στόλον εἰκοσιεπτὰ μεγάλων
πλοίων καὶ πολλῶν ἄλλων μικροτέρων, δι' οὗ προ-
σβαλὼν καὶ λεηλατήσας τὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους καὶ
διαπεράσας τὸν Ἑλλήσποντον ἐβόασε μέχρι τῆς Πραι-
κονήσου ἀπειλῶν τὴν Κωνσταντινουπόλιν. Κατὰ τοῦ
στόλου τούτου ἀντεπεξῆλθε Νικήτας ὁ ναύαρχος καὶ
συκροτήσας ναυμαχίαν παρὰ τὴν πρὸς τὴν τῆς Προ-
παντίδος, κατεκαύσε διὰ τοῦ ὕγρου πυρὸς εἴκοσι πλοῖα
Σαρακηνῶν ὧν τὰ πληρώματα μάχαιρα καὶ πῦρ καὶ
ὕδωρ διμερίσαντο, κατανυμάχης τα λοιπὰ καὶ ἔ-
τρεψεν αὐτὰ εἰς φυγὴν, δι' ἧς μόνες ἐσωθήσαν τῆς
παντελοῦς οἱ θοράς.

Σαρακηνῶν ἀγριότητος, ἥ δὲ μέχρι τότε περιφανὴς καὶ λαμ-
πρα αὕτη πόλις ἐκάη, κατεσκήθη καὶ μεταβλήθη εἰς ἐρεί-
πια. Ἐν τούτοις ὁ βυζαντινὸς ναύαρχος παρεσκευάζετο
εἰσεῖν νὰ ἐκπλεύσῃ τῆς Μωαμεθανίτις πρὸς βοήθειαν τῶν
Συρακουσῶν, λαβὼν δὲ τὴν εἰδησιν τῆς ἀλώσεως καὶ τῆς
καταστροφῆς αὐτῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν βασιλευσάντα ὅπου
ἔμαθεν ὅτι τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς μέγιστον ἐπροξένει
παρὰ τῷ βασιλεὶ θυμὸν καὶ θαυμάτιον λύπην. Καταληρθεὶς
δὲ ὑπὸ φόβου διὰ τὴν διάθεσιν ταύτην τοῦ αυτοκράτορος
κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ὡς εἰς ἀσυλόν·
ἀλλ' οὕτε ὁ θεὸς αὐτοῦ, οὕτε ὁ ὑπὲρ τοῦ πρόσφυγος πρε-
σβεύων Ἀρχιεπὶς ἵσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀ-
δριανοῦ τὴν πρὸς σκωρονομίαν τῶν ἄλλων ἀναγκάσαν τι-
μαρίαν· ὁ βασιλεὺς δὲ διατάζει τὴν σύλληψιν αὐτοῦ, ἐπεικῶς
δὲ φερόμενος καθήρεσεν αὐτὸν παντὸς ἀξιώματος καὶ τὸν
κατέδικαν εἰς ἐξορίαν.

Ἄλλ' ἡ ἀποτυχία αὐτὴ δὲν κατέβαλε τὸ θάρρος τῶν Μωαμεθανῶν, διότι νέον στόλον καταρτίσαντες ἐπλευσαν πρὸς τὰ μᾶλλον τῆς πρωτευούσης ἀπέχοντα παράλια, ὀρῶντες τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους. Ὁ Βυζαντινὸς στόλος ἀπέπλευσε πάλιν ὑπὸ τὸν Νικήταν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον προσορμίσας εἰς τὸν λιμένα τῶν Κεγχρεῶν (τὸν νῦν τοῦ Καλαμακίου λεγόμενον)· μαθὼν δὲ, ὅτι τὰ δυτικώτερα τῆς χερσονήσου μέρη, Μεθώνην καὶ Πάτρας καὶ τὰ προσεχῆ τῆς Κορίνθου χωρία, λυμαίνονται οἱ βάρβαροι, βουλευέται τολμηρὰν καὶ συνετὴν βουλήν· διότι ἀντὶ νὰ περιπλεύσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸν Μαλακὴν κάμψας νὰ θαλάσσοπορήσῃ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μέχρις οὗ φθάσῃ τὸν στόλον τῶν πολεμίων, δίδων ἰσως εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ διαφύγῃ, ἀπεφάσισεν ὡς εἶχαν εὐθὺς νὰ διαβιβάσῃ διὰ ξηρᾶς ἐν νυκτὶ τὰς ναὺς διὰ τοῦ κατὰ τὴν Κόρινθον ἰσθμοῦ εἰς τὴν ἀντίθετον θάλασσαν, καὶ ἐξετέλεσε τὴν τολμηρὰν ταύτην ἀπόφασιν μετὰ θυμωστικῆς δεξιότητος καὶ ταχύτητος, ὥστε ἐπεφάνη αἰφνης εἰς τοὺς πολεμίους, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν τυγχύσας τοὺς λογισμοὺς τῶν διὰ τε τὸν ἐκ τῆς προτέρης μάχης φόβον καὶ τὸ τῆς ἐφύδου ἀπρόσπτον, καὶ προσβαλὼν τὸν στόλον τῆδε κακίᾳ διεσκορπισμένον, ἄλλα μὲν τῶν πλοίων κατέκλυσε ἄλλα δὲ κατεπόντωσε, καταστράξας ἄπειρον πλῆθος Σαρακηνῶν. Ἐδεδήλωσεν ὁμοῦς τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην διὰ τῆς μεγάλης κατὰ τῶν νεικημένων καὶ μάλιστα κατὰ τῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποστάντων ὁμότητος, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ἀπεδοκίμασεν ὁ Βασίλειος, διότι κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἠγεῖτο τοῦ βυζαντινοῦ στόλου ὁ Νάσαρ ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ Σαρακηνῶν στρατείας. Οὗτοι ἐξαρτίσαντες νέον στόλον ἐξήκοντα μεγάλων πλοίων καὶ ὀρῶσαντες πρῶτον τὰς ἐν τῇ διαπλῶ αὐτοῦ κειμένας νήσους, ἔφθασαν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν· ὁ Νάσαρ ἀποσταλείς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν πολεμίων, ἐπλεε μετὰ σπουδῆς κατ' αὐτῶν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ αἰσίων ἀνέμων ἔφθασεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης. Ἐκεῖ ὁμοῦς ἐναντίοι ἀνέμοι ἠνάγκασαν τὸν ναύαρχον νὰ ἀναχωρήσῃ, τόσῳ μάλλον ὥστε πολλοὶ τῶν ναυτῶν εἶχον δραπετευσθεὶς κατὰ τὸν διάπλουον καὶ διαφυγόντες εἰς τὰς νήσους εἰς ἃς προσωρμίζετο ὁ στόλος, ὑπέστρεψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὥστε οὗτος ἐστερήθη τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ τῶν ναυτῶν (*).

(*) Ὁ ναύαρχος εἰδοποίησεν ἁμίσως περὶ τούτου τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις ἀναζητήσας τοὺς δραπέτας συνέλαβε καὶ κατέκλεισεν αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς ἐν αἷς περιέμενον τὴν τιμωρῆσιν τῆς ἀνάνδρου αὐτῶν κηκουρίας. Ὁ δὲ Βασίλειος, ἐπείδετο μὲν τοῦ αἵματος τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, ἤθελε δὲ νὰ δώσῃ τὸ ἀναγκαῖον παράδειγμα τῆς τιμωρῆσεως τῆς λειποταξίας· διατάσσει λοιπὸν τὸν διοικητὴν τῆς πρωτευούσης νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κηκούρων τριάκοντα καταδικασμένους εἰς θάνατον, καὶ νὰ μεταμορφώσῃ αὐτοὺς τοσοῦτον ὥστε νὰ γενῶσιν ἀγνώριστοι. Τοὺς τριάκοντα τοὺτους ὠδήγησεν ἡ φρουρὰ εἰς τὸν ἱπποδρόμον ὡς ὅντας δῆθεν λειποτάκτας τοῦ στόλου καὶ μεταγινώσκοντας αὐτόθι τοὺς ἀπέσταλιν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ θανατωθῶσιν ὑπ' ὄψιν τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου.

Κατ' εὐτυχίαν οἱ Σαρακηνοὶ, ὁρῶντες τὴν ἀπραξίαν τοῦ βυζαντινοῦ στόλου καὶ νομίζοντες ὅτι ἐκ δειλίας δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, εὐδολῶς προεφυλάττοντο καὶ αὐτε ἐπεχείρουν αὐτε περιέμενον συντεταγμένοι τὴν προσβολὴν, ἀλλ' ἐνησυχολοῦντο εἰς τὴν δῆλωσιν τῆς παρακειμένης γῶρας, ὁ δὲ Νάσαρ, ἀναπληρώσας τελευταῖον τοὺς λειποτάκτας, διὰ νέων ναυτῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὠφελομένου ἐκ τῆς ἀταξίας καὶ τοῦ ἀμερόνους τῶν Σαρακηνῶν ἐπιπίπτει νυκτὸς κατὰ τῶν τῆδε κακίᾳ διεσκορπισμένων ἐχθρικών πλοίων καὶ ἄλλα μὲν καίει, ἄλλα δὲ βυθίζει, τὰ δὲ λοιπὰ συλλαμβάνει καὶ ἀπάγει εἰς Μεθώνην, ἀφαιρὼν αὐτὰ εἰς τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν. Εἰδοποιήσας δὲ τὸν αὐτοκράτορα περὶ τῆς νίκης, ζητεῖ τὰς διατάγας αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ἐπανέστας τὸν ζήλον καὶ τὴν ἀνδρείαν τοῦ στόλου, διατάττει αὐτὸν νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ καταπολεμήσῃ καὶ τοὺς ἐκεῖ Σαρακηνούς. Ἡ ἐνδοξὸς αὕτη νίκη ἐδιπλασίασε τὸ θάρρος τοῦ στρατοῦ· ὅθεν μετὰ μεγάλης προθυμίας ἀπεβιβάσθη εἰς Πάνορμον, ἐξεπόρθησε καὶ ἐδήλωσε τὰς τῶν Σαρακηνῶν πόλεις, καὶ ἐκράτησε πολλῶν ἐμπορικῶν πλοίων φερόντων πολύτιμον φορτίον. Ἐκεῖθεν ὤρμησεν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὅπου ὑπῆρχε καὶ περὶ βυζαντινὸς στρατὸς ὑπὸ Προκόπιον τὸν πρωτοδυστασίον (πρωστάμενον τῆς αὐτοκρατορικῆς ἱματιοθήκης) καὶ Λέοντα τὸν Ἀποστόλην. Ὁ Νάσαρ πλητιάσας εἰς τὴν Καλαβρίαν, ἵνα ὑποδοχθῇ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, ἀπήντησε παρὰ τι νήσῳ τῇ καλουμένῃ Στύλκι νέον στόλον Σαρακηνῶν ἐρχόμενον ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς· προσβαλὼν καὶ καταναυμαχήσας αὐτὸν, ἀπεβίβασε μέρος τοῦ ἐπὶ τῶν ναῶν στρατοῦ εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐνώσας αὐτὸν μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Προκόπιον ἀπεδίωξε τοὺς Σαρακηνούς ἀπὸ πᾶσων σχεδὸν τῶν πόλεων τῆς Καλαβρίας καὶ Ἀπουλίας, καταλιπὼν εἰς αὐτάς φρουράς. Ἐπανήλθε δὲ περιδότης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅπου εὐχε λαμπρὰς καὶ ἀξίας τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ὑποδοχῆς. Ἐν Ἰταλίᾳ ἐξακολούθει ἐν τούτοις ὁ πόλεμος καὶ μετὰ τινὰς ἀποτυχίας, ἀποδιδομένας εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Λέοντος καὶ τὴν ἀνικηνότητα τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ, Νικηφόρος ὁ Φωκάς, σταλείς ὑπὸ τοῦ Βασιλείου πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶς πεπραγμένων, ὠδήγησε τὰ Βυζαντινὰ ὅπλα μετὰ ποσάυτης ἀνδρείας δεξιότητος καὶ φιλανθρωπίας ὥστε οὐ μόνον ἀπῆλλαξεν ἐντελῶς τὴν Καλαβρίαν τῆς τῶν Σαρακηνῶν δυναστείας, ἀλλὰ κατέλιπεν ἐν Ἰταλίᾳ μνήμην ἀνεξάλειπτου τῆς πατρικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως ὑπὲρ τοῦ Ἰταλικοῦ ἔθνους, ὅπερ μέχρι λατρείας ἠγάπησε καὶ ἐτίμησαν αὐτόν.

Αὕτη ἦτο ἡ τελευταία ἐπὶ τοῦ Βασιλείου ἐκστρατεία. Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ὑπέστη ὁ αὐτοκράτωρ οὐ μικρὰς οἰκογενειακὰς θλίψεις διὰ τὴν κατὰ ἀπὸ τοῦ ὁποίου δῆθεν ἐδραπέτευσαν. Τὰ παράδειγμα τοῦτο ἰδὼν ὁ βυζαντινὸς στόλος ἐπαρρώσθη πρὸς τὰ δυνά, πᾶσαν ἀπαθίμενος μαλακίαν καὶ τρυφὴν καὶ παρακάλε τὴν ἡγεμόνα νὰ τὸν ὠδηγήσῃ κατὰ τῶν πολεμίων.

τοῦ υἱοῦ Λέοντος χαλκευθεῖσιν καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον πιστευθεῖσαν συκοφαντίαν ὅτι δῆθεν ἐβουλεύετο τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τὴν ἀπαγὴν τῆς ἐξουσίας. Ἀνακαλυφθεῖσης θωρὸς τῆς ἐπιβουλῆς ὁ Βασίλειος συνελθὼν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπέζησε πολὺν χρόνον μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 866 ἔτους, ἐν θύρᾳ εὐρισκομένου τοῦ βασιλείου, μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ ἐλαρος ἐξορμήσασα κατ' αὐτοῦ περιπλέχθη εἰς τὴν ζώνην του καὶ ἐρριψεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου. Ἡ πτώσις ἐτάραξε τοσοῦτον τὰ ἐντόθια αὐτοῦ, ὥστε παρήγαγε σφοδρὸν πυρετὸν ἀναλώσαντα ἐντὸς ὀλίγου πᾶσαν τὴν ζωτικὴν αὐτοῦ ἐκλάδα καὶ ἐπανεγαγόντα τὸν θάνατον τῇ 1 Μαρτίου 866.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Βασίλειος. Ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ καὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, μεγάλη συνεπληρώθη ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει ἀλλοίωσις. Ἡ μεταξὺ τοῦ Ῥωμανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πάλιν κατέπαυσεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὸ βυζαντινὸν κράτος ἐλαβεν ὀριστικῶς, μάλιστα ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ, τῇ Κωνσταντινουπόλει, καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν χώραις, τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἔφεραν εἰσέτι τὸ ὄνομα τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας· ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς τὸν προκατόχον τοῦ Βασιλείου ἐπιστολῆς τοῦ Πάππα Ῥώμης Νικολάου, ἐν ἔτει 865 Μ. Χ., ἀποδεικνύεται ὁποῖαν ἀξίαν ἔβλεπον οἱ βυζαντινοὶ εἰς τὴν ὀνομασίαν ταύτην. Ἐν τῇ εἰρημίνῃ ἐπιστολῇ παρακινεῖται ὁ Πάππας ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ὀνομάζει βάρβαρον τὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων. Θεωρεῖτε, λέγει, τὴν γλῶσσαν ταύτην βάρβαρον, διότι εἶναι ἀλλοτρία εἰς ὑμᾶς ἀτόπως δὲ ὀνομάζεσθε Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὡς ἀπεθίλλετε τὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν ὀνομασίαν ταύτην δύναται εὐλόγως νὰ ἐφαρμοσθῇ ὅ,τι ἔλεγον κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα οἱ γερμανοὶ νομοδιδάσκαλοι περὶ τῆς δυτικῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τῆς διαλυθείσης τὴν 6 Αὐγούστου 1806: *Imperium nostrum r e esse Germanicum, n o m i n e saltim Romanum*, τοῦτέστι ἡ ἡμετέρα αὐτοκρατορία εἶναι πράγματι μὲν γερμανικὴ, ὀνόματι δὲ μόνον Ῥωμαϊκὴ.

Τοσοῦτον δὲ ἐπιτηδείως ἐκαλλιεργήθη ἐπὶ τοῦ Βασιλείου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ τὸ ἀειθαλές τοῦ ἑλληνισμοῦ δένδρον, ὥστε οὔτε ἡ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἀνωμαλία καὶ ἀσθένεια τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, οὔτε αἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀδιαλείπτου κατ' αὐτοῦ προσβολαὶ τοῦ ὁσημέραι ἐξογκουμένου μουσουλμανικοῦ χειμαρρῶντος, οὔτε τέλος ἡ κατὰ τὴν 15 ἑκατονταετηρίδα κατάλυσις τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἡ μακρὰ τῶν νεοκημένων δουλεία, ἰσχύσαν νὰ μαράνῃσι τὸ δένδρον ἐκεῖνο, ἀλλ' ἀνέδωκε πάλιν κλάδους γενναίους καὶ ἀκροφαιεῖς καὶ ἰδοὺ, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνεκλήθη αὖθις εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Ποιζόμενον δὲ ὑπὸ τῶν ναμάτων τῆς προγονικῆς καὶ τῆς τῶν νεωτέρων χριστιανικῶν ἐθνῶν παιδείας, ἀνδρίζεται καὶ ἀναπτύσσεται καθ' ἐκάστην ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ τούτῳ τεμένει τῶν Μουσίων, οὐ τινος τὴν ἰδρυτὴν πενηγυρί-

ζομεν σήμερον μετὰ τῶν γενεθλίων τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ ἱδρυτοῦ, πεποιθότες ὅτι τὸ ἀήττητον τοῦ πολιτισμοῦ ὄπλον θέλει προάξῃ τὸ ἔθνος τοῦτο εἰς τὴν προγενιστέραν αὐτοῦ ἰσχὺν καὶ εὐκλειαν.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟΝ ΠΑΙΔΙΟΝ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Ch. Swain.)

I.

Τὸ δῶμα εἶναι παλαιὸν καὶ ἔξω ἡ νύξ κρύα·
Πλὴν θερμότερα εἶν' ἡ νύξ τῶν φώτων τῆς ἡμέρας,
Διότι εἰς τὸν ὕπνον του ἡ νύξ ἡ θεσπέσια
Τῷ διαπέμπει ὄνειρα μορφῆς ὠραιότερας.

II.

Καὶ βλέπει εἰς τὸν ὕπνον του τὸ ὀρφανὸν παιδίον
Ἐκεῖνην, ἥτις ἔφυγε, πῶς ἔρχεται ἐκεῖνη.
Τὰ ὄρματά του παύουσι ταῦς θρόμβους τῶν δακρύων,
Τὴν θλίβ' εἰς τὴν ἀγκάλην του, σιγᾷ πᾶσα ὁδόν.

III.

Κοιμάται, καὶ τὸ τέκνον τῆς κρατ' εἰς τὰ γόνατά της,
Σκεπάζει μὲ φιλήματα τὸ στόμα του τὸ νέον,
Καὶ τ' ὀρφανὸν μετὰ φωνῆς τὴν λέγει μοχαιράτης,
«Μὴ φεύγῃς πλέον, μητέρ μου, ὦ! μὴ μὲ φύγῃς πλέον!»

IV.

Ἐξημερώνει. Ἐξυπνᾷ τὸ ἔρημον παιδίον.
Ἐπέταξε τὸ ὄνειρον τὸ εὐτυχές ἡ θεῖα
Εἶναι ξηρὰ καὶ ἀχαρὶς τῶν κύκλωθεν παύων,
Πρωτὶ ὀρφανῇ, αὐγὴ ψυχρὰ καὶ σιγαλέα!

V.

Πτηνὰ τινὰ μὲ φρίσσοντα πτερὰ περιπετώσιν
Ἐπὶ τῶν δένδρων χύνοντα τὰ ἄτμα των τὸ κρύον.
Τὰ πικροκλαίον ὀρφανὸν αἱ θλίψεις τὸ κεντῶσιν·
«ὦ! ἔλα, ἔλα, μητέρ μου!» κραυγάζει τὸ παιδίον.

VI.

Ποῦ εἶναι τὸ οὐράκιον τῶν ἀρχαγγέλων δῶμα;
Ἀπὸ πρῶτης ἐρωτᾷ συχνὰ μέχρις ἐσπέρας.
Ἄν τὸ ἀκούσῃ τις φρονεῖ ἡ τοῦ ἰδοῦ τὸ ὄμμα,
Θέλει τῷ πέμψῃ ἐκ χρύσεας ἐκεῖνην πάλιν σφαῖρας.

VII.

Καὶ κράζει, «γλυκεῖς ἄγγελοι, ὦ! δείξατέ με ποῖον
Ποῖον τὸ νέον οἶκημα ἐκείνης ποῦ δὲν βλέπω.
Ἡ φέρετέ την, ἄγγελοι, τοῦ τέκνου τῆς πλησίον,
Ἡ δείξατέ με, καὶ ἐκεῖ τὰ βήματά μου τρίπω!»

X. A. Παρμενίδης.

ΛΑΠΟΝΙΑ.

Λαπωνίαν ὀνομάζομεν τὴν δυτικωτέραν ἐπαρχίαν τῆς Εὐρώπης, ἀνήκουσαν μέρος μὲν εἰς τὴν Σουηκίαν, μέρος δὲ εἰς τὴν Ρωσίαν. Κεῖται δὲ παρὰ τὴν Λευκὴν θάλασσαν, τὴν κατεψυγμένον ἀρκτῶν ὠκεανὸν καὶ τὸν Βοθνικὸν κόλπον. Ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῆς ὕψος ἔχοντων χιλίων περίπου μέτρων, καὶ αἰωνίως χιονοσκεπάζων, καταβαίνουσιν ἀφ' ὧν ὕδατα ἄτιστα συγ-